

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

ZAKLJUČNA STROKOVNA NALOGA VISOKE POSLOVNE ŠOLE
PROBLEMATIKA BREZPOSELNOSTI STAREJŠIH V SLOVENIJI

Ljubljana, september 2022

MAJA BEČAN

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisana Maja Bečan, študentka Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, avtorica predloženega dela z naslovom Problematika brezposelnosti starejših v Sloveniji, pripravljena v sodelovanju s svetovalko doc. dr. Sonjo Šlander Wostner

IZJAVLJAM

1. da sem predloženo delo pripravila samostojno;
2. da je tiskana oblika predloženega dela enaka njegovi elektronski obliki;
3. da je besedilo predloženega dela jezikovno korektno in tehnično pripravljeno v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, kar pomeni, da sem poskrbela, da so dela in mnenja drugih avtorjev oziroma avtoric, ki jih uporabljam, oziroma navajam v besedilu, citirana oziroma povzeta v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani;
4. da se zavedam, da je plagiatorstvo – predstavljanje tujih del (v pisni ali grafični obliki) kot mojih lastnih – kaznivo po Kazenskem zakoniku Republike Slovenije;
5. da se zavedam posledic, ki bi jih na osnovi predloženega dela dokazano plagiatorstvo lahko predstavljalo za moj status na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani v skladu z relevantnim pravilnikom;
6. da sem pridobila vsa potrebna dovoljenja za uporabo podatkov in avtorskih del v predloženem delu in jih v njem jasno označila;
7. da sem pri pripravi predloženega dela ravnala v skladu z etičnimi načeli in kjer je to potrebno, za raziskavo pridobila soglasje etične komisije;
8. da soglašam, da se elektronska oblika predloženega dela uporabi za preverjanje podobnosti vsebine z drugimi deli s programske opreme za preverjanje podobnosti vsebine, ki je povezana s študijskim informacijskim sistemom članice;
9. da na Univerzo v Ljubljani neodplačno, neizključno, prostorsko in časovno neomejeno prenašam pravico shranitve predloženega dela v elektronski obliki, pravico reproduciranja ter pravico dajanja predloženega dela na voljo javnosti na svetovnem spletu preko Repozitorija Univerze v Ljubljani;
10. da hkrati z objavo predloženega dela dovoljujem objavo svojih osebnih podatkov, ki so navedeni v njem in v tej izjavi.

V Ljubljani, dne _____

Podpis študentke: _____

KAZALO

UVOD	1
1 DEMOGRAFIJA	2
2 STARANJE PREBIVALSTVA, POSLEDICE IN VPLIV NA TRG DELA	3
3 BREZPOSELNOST	5
3.1 Spremljanje brezposelnosti v Sloveniji	5
3.2 Vzroki za brezposelnost med starejšimi in njene posledice	6
4 ANALIZA BREZPOSELNOSTI MED STAREJŠIMI V SLOVENIJI	6
4.1 Program Zavoda RS za zaposlovanje, ukrepi za zmanjšanje brezposelnosti med starejšimi osebami	12
4.1.1 1. Ukrep: Usposabljanje in izobraževanje.....	15
4.1.2 2. Ukrep: Spodbude in zaposlovanje.....	16
4.1.3 3. Ukrep: Kreiranje delovnih mest	18
4.1.4 4. Ukrep: Spodbujanje samozaposlovanja	19
5 BREZPOSELNOST STAREJŠIH V EU	20
5.1 Nemčija kot primer uspešne države pri spopadanju z brezposelnostjo starejših	22
SKLEP	24
LITERATURA IN VIRI	26

KAZALO TABEL

Tabela 1: Število vključitev brezposelnih v programe APZ in število zaposlitev po opravljenih programih po letih, 2017-2020	14
Tabela 2: Število skupno vključenih in starejših vključenih v ukrep: Usposabljanje in izobraževanje po letih, 2017-2020.....	16
Tabela 3: Število skupno vključenih in starejših vključenih v ukrep: Spodbude in zaposlovanje po letih, 2017-2020	18

Tabela 4: Število skupno vključenih in starejših vključenih v ukrep: Kreiranje delovnih mest po letih, 2017-2020	19
Tabela 5: Število skupno vključenih in starejših vključenih v ukrep: Spodbujanje samozaposlovanja po letih, 2017-2020	19

KAZALO SLIK

Slika 1: Število rojstev in smrti v Sloveniji v obdobju 1970-2020	2
Slika 2: Prebivalstvena piramida Slovenije leta 1971	3
Slika 3: Prebivalstvena piramida Slovenije leta 2022	4
Slika 4: Napoved prebivalstvena piramida Slovenije za leto 2070	4
Slika 5: Brezposelnost in stopnja povprečne brezposelnosti v Sloveniji, 2005-2021	7
Slika 6: Registrirane brezposelne osebe v Sloveniji po starosti, 2005-2021	8
Slika 7: registrirana brezposelnost po starostnih skupinah, v %, 2009-2013	8
Slika 8: Registrirana brezposelnost po starostnih skupinah in doseženih ravneh izobrazbe, v %, september 2014	9
Slika 9: Registrirana brezposelnost po starostnih skupinah, v %, 2019-2021	11
Slika 10: Stopnja nedejavnosti prebivalcev, starih 50-79 let v EU in v Sloveniji, 2005-2020	20
Slika 11: Stopnje brezposelnosti v Nemčiji, 1991-2022	22

SEZNAM KRATIC

angl. – angleško

APZ – Aktivne politike zaposlovanja

EU – (angl. European Union); Evropska Unija

EUROSTAT – (angl. Statistical office of the European Union); Statistični urad EU

MDDSZ – Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti

NIJZ – Nacionalni inštitut za javno zdravje

OECD – (angl. Organisation for Economic Co-operation and Development); Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj

SURS – Statistični urad Republike Slovenije

UMAR – Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj

ZRSZ – Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje

ZUTD – Zakon o urejanju trga dela

UVOD

Staranje je naravni proces, ki nas spremlja skozi naše življenje in posamezniku povzroča psihološke, fizične in sociološke spremembe. Je posledica izjemnega napredka družbe na zdravstvenem, gospodarskem in ekonomskem področju ter nam omogoča kakovostnejše in daljše življenje kot kadarkoli prej. Čeprav je staranje posledica napredka, nam prinaša tudi vedno večje izzive. Struktura prebivalstva se v zadnjih desetletjih močno spreminja, saj sta tako rodnost kot smrtnost izredno nizki, posledica tega pa je staranje prebivalstva. Negativne posledice staranja prebivalstva se vedno bolj kažejo tudi na trgu dela. Neaktivno prebivalstvo, kot so upokojenci, invalidi, dolgotrajno brezposelni in mladoletni, postaja za družbo vedno večje breme, saj je delovno aktivnega prebivalstva vedno manj. Družba se tako sooča z vedno večjim finančnim primanjkljajem v pokojninski in zdravstveni blagajni. Čeprav je delovno aktivnega prebivalstva vedno manj, se starejše osebe velikokrat soočajo z brezposelnostjo, saj kljub temu da je staranje naravni proces, družba ni naklonjena starejšim osebam. Pri zaposlovanju in tudi v družbi so velikokrat diskriminirane, saj za starejše v družbi veljajo stereotipi, da se ne želijo učiti novih veščin, se ne znajo prilagajati novim položajem in si ne želijo sprememb. Prav ta negativna zaznava starejših delavcev osvetljuje problematiko brezposelnosti starejših (Žalodec & Boštjančič, brez datuma).

Namen zaključne strokovne naloge je ugotoviti, kakšen je trenutni položaj starejših delavcev v Sloveniji in v Evropski uniji (v nadaljevanju EU), zakaj so starejši delavci kljub pomanjkanju delovne sile bolj ranljiva starostna skupina na trgu dela in kakšni so razlogi za njihovo brezposelnost. Pisala bom tudi o politikah zaposlovanja, njihovih ciljnih in uspešnosti ukrepov. Opisala bom, kako se je z brezposelnostjo uspešno soočila Nemčija kot primer dobre države.

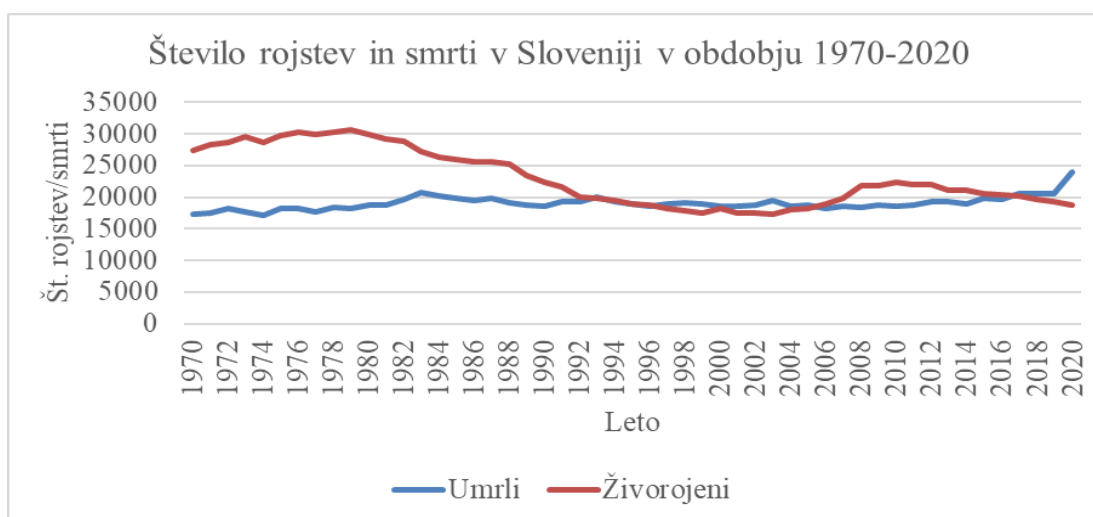
V prvem poglavju bom prikazala demografsko stanje Slovenije v obdobju 1970-2020 in kakšne so posledice. V drugem poglavju bom prikazala, kakšne so posledice staranja prebivalstva, kako to vpliva na trg dela in kakšne spremembe nas čakajo v prihodnosti. Kaj je brezposelnost, kako jo spremljamo v Sloveniji in kakšni so vzroki za brezposelnost med starejšimi, bom opisala v tretjem poglavju. Zanima me predvsem, kateri ukrepi in programi rešujejo problematiko brezposelnosti. V četrtem poglavju bom prikazala konkretno stanje brezposelnih v obdobju 2005-2020 v Sloveniji. Osredotočala se bom predvsem na starejše brezposelne osebe. V različnih literaturah različno pojmujejo starostne opredelitve. Sama sem izbrala opredelitev Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje (v nadaljevanju ZRSZ), kjer je starostna meja za starejše določena pri starosti 50 let in več. Nadalje bom za obdobje 2017-2020 prikazala, kako država pristopa k problematiki brezposelnosti starejših. Osredotočala se bom predvsem na aktivno politiko zaposlovanja (v nadaljevanju APZ). Zanimalo me bo, kakšne programe in ukrepe izvaja država na tem področju in kakšna je njihova uspešnost. V zadnjem, petemu

poglavju bom predstavila, kako se za starejše zavzema politika EU in predstavila kako se je s problemom brezposelnosti, predvsem starejših soočila Nemčija, ki velja za primer uspešne države.

1 DEMOGRAFIJA

Struktura prebivalstva se močno spreminja. Ne le v Sloveniji, celotna Evropa se sooča s staranjem prebivalstva, ki je posledica nizke rodnosti in umrljivosti. Kot vidimo na sliki 1, sta rodnost in umrljivost v Sloveniji že nekaj desetletij precej nizki. V sedemdesetih in osemdesetih letih prejšnjega stoletja se je v povprečju vsako leto rodilo med 28 in 30 tisoč otrok, umrlo pa med 17 in 20 tisoč oseb. V devetdesetih letih je število rojenih otrok močno upadlo in na začetku novega tisočletja smo beležili v povprečju manj rojstev kot pa smrti. To pomeni, da smo beležili negativni naravni prirastek. Naravni prirastek je razlika med številom rojstev in številom smrti. Kljub temu da se je po letu 2005 število rojstev zopet začelo povečevati, ostaja naravni prirastek minimalen. Razlog najdemo v izredno nizka umrljivost, saj se življenjska doba zaradi hitrega razvoja zdravstva in kakovostnega življenja podaljšuje. Posledica je staranje prebivalstva, družba postaja dolgoživa. Kušar (2021) meni, da bi se lahko do leta 2050 delež starostnikov podvojil. Ta trend bo močno vplival tako na vsakdanje življenje ljudi kot na celotno družbo. Čeprav je podaljševanje življenjske dobe velik dosežek za družbo, predstavlja tudi velike izzive. Za državo bo ta izziv predvsem finančni primanjkljaj v pokojninski in zdravstveni blagajni. Podjetja pa se bodo soočala s pomanjkanjem delovne sile in z novimi načini poslovanja (NIJZ, brez datuma).

Slika 1: Število rojstev in smrti v Sloveniji v obdobju 1970-2020

Prirejeno po SURS (brez datuma a) in SURS (brez datuma b).

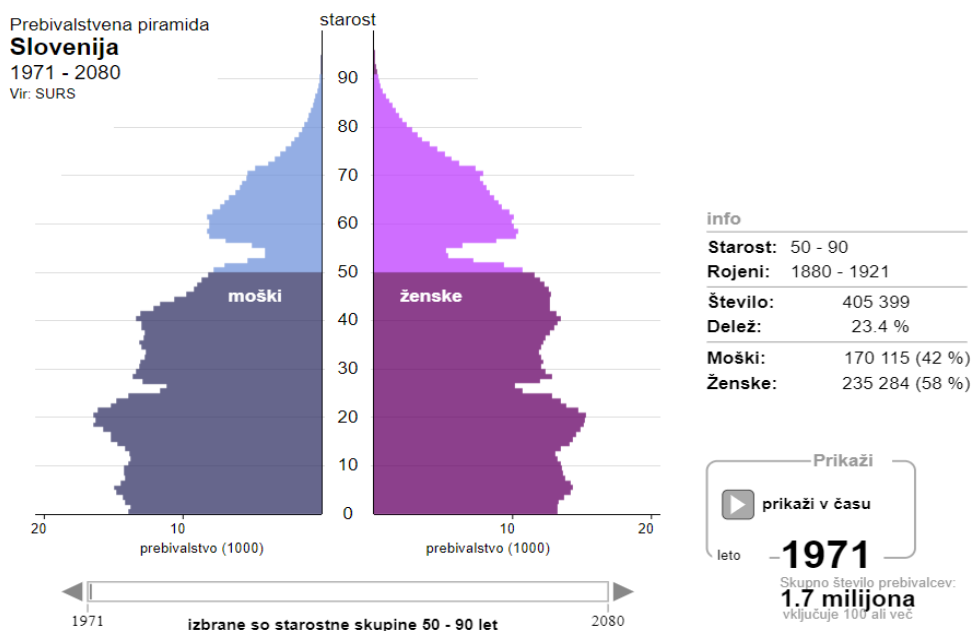
2 STARANJE PREBIVALSTVA, POSLEDICE IN VPLIV NA TRG DELA

Boljši pogoji za življenje so razlog, da se življenjska doba ljudi nenehno podaljšuje. Ob nizki rodnosti, nizki umrljivosti in preseljevanju prihaja do staranja prebivalstva. Starostna struktura prebivalstva se hitro spreminja, vedno večji delež starejših prebivalcev močno vpliva na (SLONEP.net, brez datuma):

- zdravstveni sistem, ki je zaradi večjega števila starejših oseb, vedno bolj obremenjen,
- pokojninski sistem, saj se razmerje med delovno aktivnim in neaktivnim prebivalstvom močno spreminja,
- vse faze gospodarskega procesa.

Slika 2 prikazuje prebivalstveno piramido Slovenije za leto 1971. V tem letu je bilo v Sloveniji 405.399 oseb starejših od petdeset let, kar je 23,4 % populacije, oseb mlajših od petdeset let je bilo 1.323.470 oziroma 76,5% populacije. V zadnjih petdesetih letih se je razmerje med starostnimi skupinami v Sloveniji močno spremenilo.

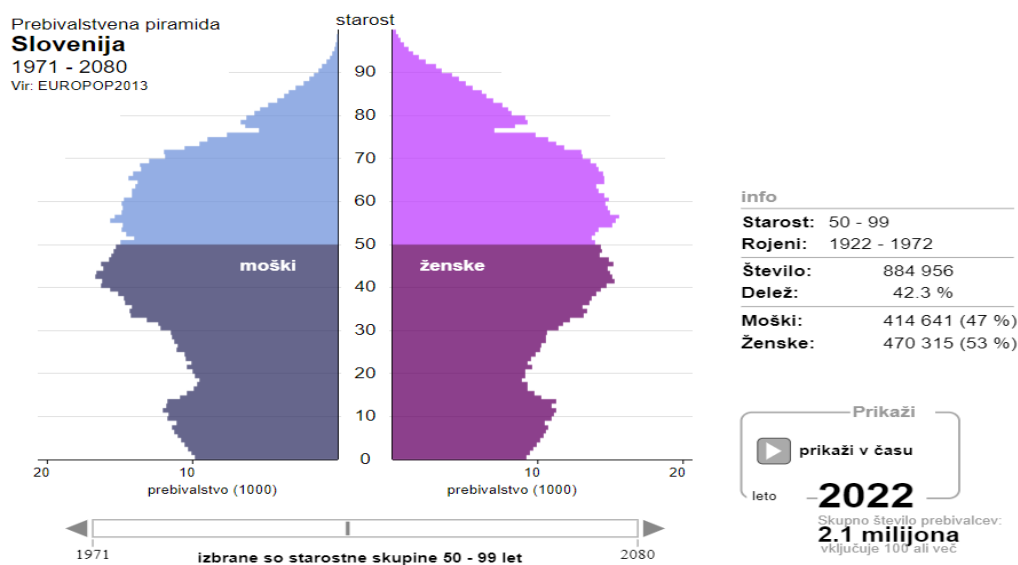
Slika 2: Prebivalstvena piramida Slovenije leta 1971

Vir: SURS (brez datuma c).

Kot vidimo na sliki 3, je delež mlajših generacij upadel, med tem, ko je število starejših od petdeset let v obdobju 1971-2022 močno naraslo. Leta 1971 je v Sloveniji živelo 76,5% oseb, mlajših od petdeset let, danes ta delež znaša le 57,7%. Delež oseb starejših od petdeset let se je gibal v obratni smeri in je do leta 2022 porastel za skoraj 19 odstotnih točk, danes ima Slovenija 884.956 prebivalcev starejših od petdeset let (SURS, brez datuma c).

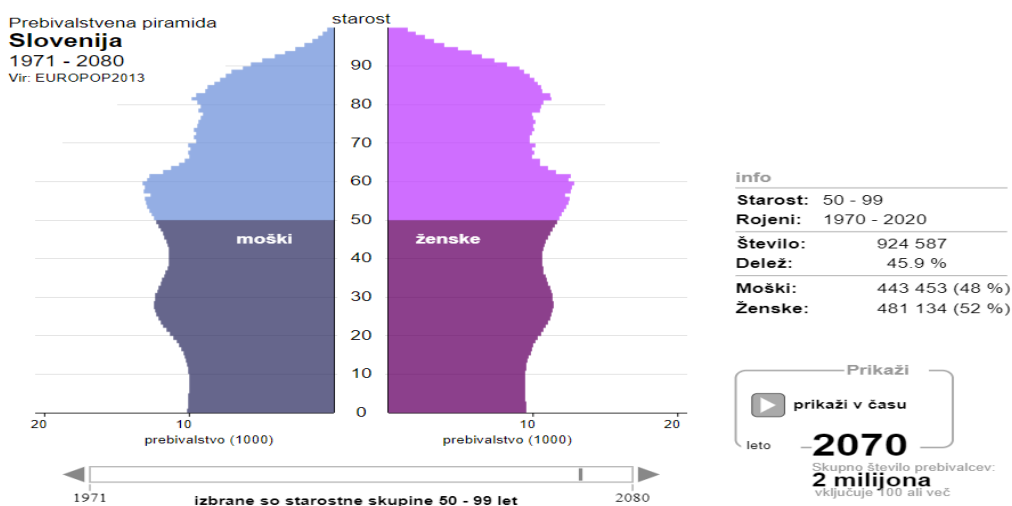
Slika 3: Prebivalstvena piramida Slovenije leta 2022

Vir: SURS (brez datuma c).

Projekcija prebivalstvene piramide Slovenije za leto 2070, ki jo prikazuje slika 4, kaže na še večji porast starejših oseb. Porast ne bo tako izrazit kot v obdobju 1971-2022, vendar bo še vedno 924.587 oseb starejših od petdeset let, kar je 45,9 %. Kot kaže projekcija, se bo prebivalstvena piramida nekoliko uravnotežila do leta 2080. To se kaže tudi v obliki prebivalstvene piramide, saj se iz trikotne oblike počasi preoblikuje v pravokotno obliko (SURS, brez datuma c).

Slika 4: Napoved prebivalstvena piramida Slovenije za leto 2070

Vir: SURS (brez datuma c).

Na dolgi rok se spremembe kažejo predvsem na socialnem in ekonomskem področju, saj se razmerje med delovno aktivnim prebivalstvom in vzdrževanim ali neaktivnim prebivalstvom izjemno hitro spreminja (SLONEP.net, brez datuma).

Na trgu dela v osnovi delimo prebivalstvo glede na njegovo dejavnost v tri glavne skupine: delovno aktivno prebivalstvo, brezposelni in neaktivno prebivalstvo. Pod pojmom aktivno prebivalstvo razumemo vse delovno aktivne in brezposelne prebivalce, kot neaktivne prebivalce pa obravnavamo vse osebe, ki so starejše od 15 let in niso razvrščene med delovno aktivno in brezposelno prebivalstvo. Nadalje definiramo kot delovno aktivno prebivalstvo vse osebe, stare med 15 in 89 let, ki so zaposlene, samozaposlene oziroma so v referenčnem tednu za plačilo delale vsaj eno uro, med brezposelno prebivalstvo pa uvrščamo vse osebe stare med 15 in 74 let, ki so trenutno brez zaposlitve, vendar jo aktivno iščejo in so zaposlitev pripravljene tudi sprejeti (Tomažič & Osvald Zaletelj, 2021, str. 8–9).

3 BREZPOSELNOST

Brezposelnost je stanje, ko je oseba, ki je za delo sposobna, si želi delati in aktivno išče zaposlitev, brez uradne zaposlitve. Brezposelnost je ekonomski, socialni in psihološki problem in je posledica sprememb na trgu dela, ko je povpraševanje po delovni sili nižje, kot je ponudba delovne sile (Svetlik, 1985, str. 12–15). Takrat višje izobražene osebe, zaradi pomanjkanja prostih delovnih mest, kandidirajo na razpisana mesta pod njihovo izobrazbo, s tem pa ogrozijo zaposlitveno varnost nižje izobraženih oseb. Zato je velika verjetnost, da so brezposelni nižje izobraženi. Zaradi hitrega tehnološkega razvoja in velike mednarodne konkurence med podjetji delodajalci iščejo vedno bolj izobražen kader, zato so nižje izobraženi delavci vedno bolj izpostavljeni brezposelnosti in se težje vrnejo na trg dela (Benda, Koster & van der Veen, 2019, str. 277).

Posledice brezposelnosti vplivajo tako na posameznika kot na celotno skupnost in se kažejo na finančnem, socialnem in psihološkem nivoju. Ekonomski problem brezposelnosti se kaže v tem, da ljudje iz ekonomskih razlogov ne dobivajo finančnih sredstev, ki jih potrebujejo za življenje, socialni problem brezposelnosti pa se kaže kot stanje, ko je materialno stanje posameznika poslabšano zaradi nižjih dohodkov (Kavar Vidmar, str. 99–100). Zaradi ekonomsko-socialnega problema se brezposelni spopadajo s psihološkimi težavami, kot je stres, stiska in tesnoba, depresija, slaba samopodoba in podobno. To pa lahko vodi v resne zdravstvene probleme (Vončina, 2019, str. 223–227).

3.1 Spremljanje brezposelnosti v Sloveniji

V Sloveniji trg dela in brezposelnost spremlja ZRSZ, ki ima status javnega zavoda in deluje enotno na celotnem območju Republike Slovenije in Statistični urad Republike Slovenije (v nadaljevanju SURS), ki je neodvisna vladna služba in zagotavlja statistične podatke o stanjih in gibanjih na različnih področjih (SURS, 2021).

Bistvene naloge ZRSZ so: »posredovanje zaposlitev in svetovanje brezposelnim; informiranje o trgu dela; izvajanje ukrepov aktivne politike zaposlovanja; izvajanje

zavarovanja v primeru brezposelnosti; izvajanje vseživljenjske karijerne orientacije; izdajanje delovnih dovoljenj in zaposlovanje tujcev; izdelava strokovnih gradiv s področja dejavnosti Zavoda« (ZRSZ, brez datuma c).

Brezposelna oseba se lahko v register brezposelnih pri ZRSZ vpiše pod naslednjimi pogoji, da: »Je zmožna za delo in da aktivno išče zaposlitev; ni v delovnem razmerju; ni samozaposlena; ni družabnik in hkrati poslovodna oseba v osebni ali kapitalski družbi; ni ustanovitelj in poslovodna oseba v zavodu; ni pokojninsko in invalidsko zavarovana kot kmet; ni upokojena; nima statusa dijaka, študenta, vajenca, če je mlajša od 26 let« (ZRSZ, brez datuma a).

3.2 Vzroki za brezposelnost med starejšimi in njene posledice

Najpogostejša vzroka za nastanek brezposelnosti starejših sta iztek pogodbe o zaposlitvi za določen čas in trajni presežki. Oba razloga sta velikokrat povezana s predsodki o starejših zaposlenih (MDDSZ, 2016). V obdobju slabšega poslovanja se podjetja najprej znebijo starejših delavcev, v njih prepoznajo predvsem oviro in dodaten strošek. Zaradi zakonske zaščite starejših delavcev se jih delodajalci izogibajo, saj jih težje odpustijo, organizacije nimajo interesa ali sredstev za prilagajanje delovnih mest, ki bi bila prilagojena za njihove potrebe in za dodatna izobraževanja, ki bi starejšim delavcem omogočala višjo učinkovitost. Kot ugotavlja Petkovšek Štakul (2010) delodajalci načeloma zavračajo predsodke do starejših delavcev, vendar se pri izbiri kandidatov za zaposlitev velikokrat izkaže, da imajo mlajši delavci kljub skromnejšim priporočilom prednost pred starejšimi delavci. Zaradi predsodkov o starejših delavcih, ti v primeru izgube zaposlitve velikokrat ostanejo trajno brezposelni in ostanejo prijavljeni na Zavodu za zaposlovanje do upokojitve.

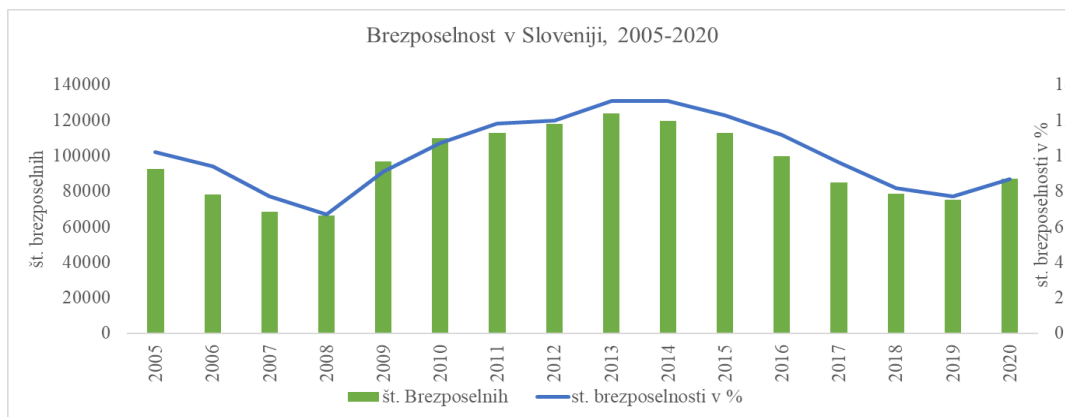
Delo je za človeka zelo pomembno, saj nam poleg finančne varnosti omogoča osebni razvoj in socialno vključenost ter nas ohranja aktivne. Torej izguba zaposlitve ni problem le iz finančnega vidika, ki lahko vodi tudi v revščino, temveč nam hromi tudi socialne stike in povečuje izključenost iz okolja, poveča se skrb pred negotovo prihodnostjo, privede nas lahko do resnih zdravstvenih problemov. Brezposelnost pušča dolgotrajne posledice na naši osebnosti od slabe samopodobe, do resnih zdravstvenih problemov, kot je depresija (Zavod Vzajemnost, brez datuma).

4 ANALIZA BREZPOSELNOSTI MED STAREJŠIMI V SLOVENIJI

V tem poglavju se osredotočam na trend gibanja brezposelnosti v Sloveniji, predstavim vzroke za brezposelnost, dejavnike, ki vplivajo nanjo in njene posledice. Zajela sem obdobje 2005-2020, naslanjam pa se na trenutno dostopne podatke za to obdobje. Kako se bo brezposelnost v Sloveniji, sploh med starejšimi, gibala v prihodnje je težko

predvideti, saj je zaradi epidemije COVIDA–19 in ukrepov za njeno zajezitev še vedno precej nejasno, kaj nas čaka v prihodnosti. Na sliki 5 je prikazana celotna brezposelnost v obdobju 2005-2021 in stopnja povprečne brezposelnosti tega obdobja. Stopnja brezposelnosti je odstotni delež brezposelnih med aktivnim prebivalstvom (ZRSZ, brez datuma d). Zelo dobro je viden nastop svetovne krize v letu 2009, saj je v tem času brezposelnost močno porasla. Iz 66.239 brezposelnih oseb v letu 2008 (6,7 %) na 96.672 brezposelnih oseb oziroma 9,1 % stopnja povprečne brezposelnosti v letu 2009. Trend naraščanja brezposelnosti se je nato nadaljeval vse do leta 2013, ko je bilo v Sloveniji 124.015 brezposelnih oseb in je stopnja povprečne brezposelnosti znašala 13,1 %. V letu 2014 je učinek krize popustil in do leta 2020 smo beležili upad brezposelnosti. Leta 2020 je ta pozitivni trend prekinila epidemija COVIDA–19. Zaradi uvedbe strogih ukrepov za zajezitev širjenja virusa je prišlo do precejšnjega porasta brezposelnosti. Podjetja so odpuščala delavce in konec leta smo beležili 87.283 brezposelnih oseb. Stopnja povprečne brezposelnosti se je iz 7,7 % v letu 2019 dvignila na 8,7 % v letu 2020. Uveljavitev različnih interventnih ukrepov je rast brezposelnosti umilila, saj se je brezposelnost v letu 2021 znižala na 74.300 brezposelnih oseb. Kljub temu da se je brezposelnost po letu 2014 nižala, so se močno spremenili deleži v starostni strukturi brezposelnosti. Če so bili pred svetovno krizo mladi brezposelni obravnavani kot najbolj ranljiva starostna skupina, se je po letu 2014 začelo spreminjati razmerje v starostni strukturi brezposelnih. Starejši brezposelni postajajo vedno bolj ranljiva skupina (ZRSZ, 2014; ZRSZ, 2021b).

Slika 5: Brezposelnost in stopnja povprečne brezposelnosti v Sloveniji, 2005-2021

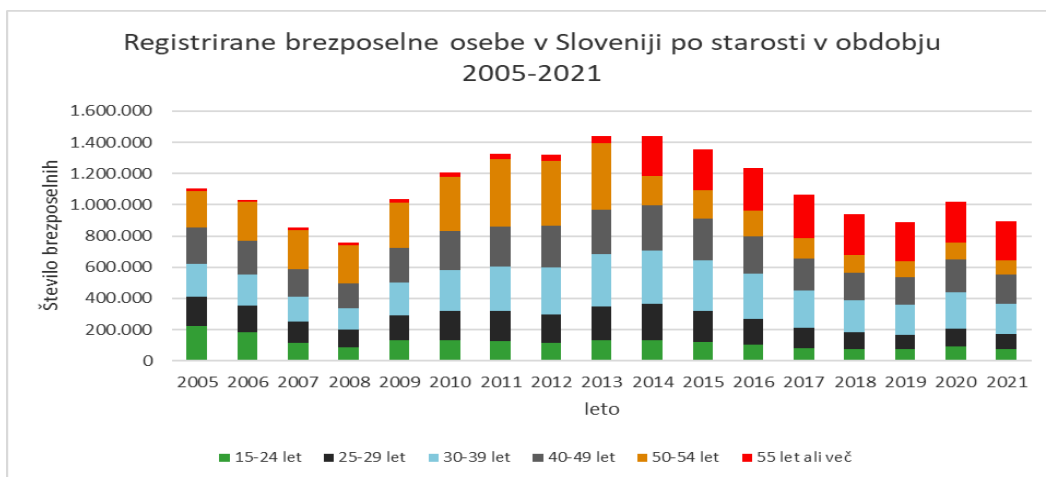

Prirejeno po ZRSZ (2014) in ZRSZ (2021b).

Na sliki 6 je prikaz registriranih brezposelnih oseb po starostnih skupinah glede na celotno brezposelnostjo v obdobju 2005-2020 v Sloveniji. Skozi celotno obravnavano obdobje je imela starostna skupina, kjer so zajeti starejši brezposelni, najvišji delež. V letih 2005 in 2006 so bili deleži med skupinami precej podobni. To se je začelo močno spreminjati po letu 2007, ko se je začela svetovna kriza. Kriza je povzročila velika odpuščanja, predvsem delavcev, ki so bili trajno presežni in delavcev, katerih podjetja so šla v stečaj. Število brezposelnih je močno naraslo. Trend naraščanja brezposelnosti se je nadaljeval do leta

2014, ko smo dosegli najvišjo zabeleženo brezposelnost, saj je bilo v januarju 2014 zabeleženih 129.843 brezposelnih oseb. Med temi brezposelnimi je bilo tudi veliko starejših, ki so bili pred upokojitvijo in so se v naslednjih letih predčasno upokojili. To je tudi razlog za nižji delež starejših brezposelnih v naslednjih letih (ZRSZ, 2014).

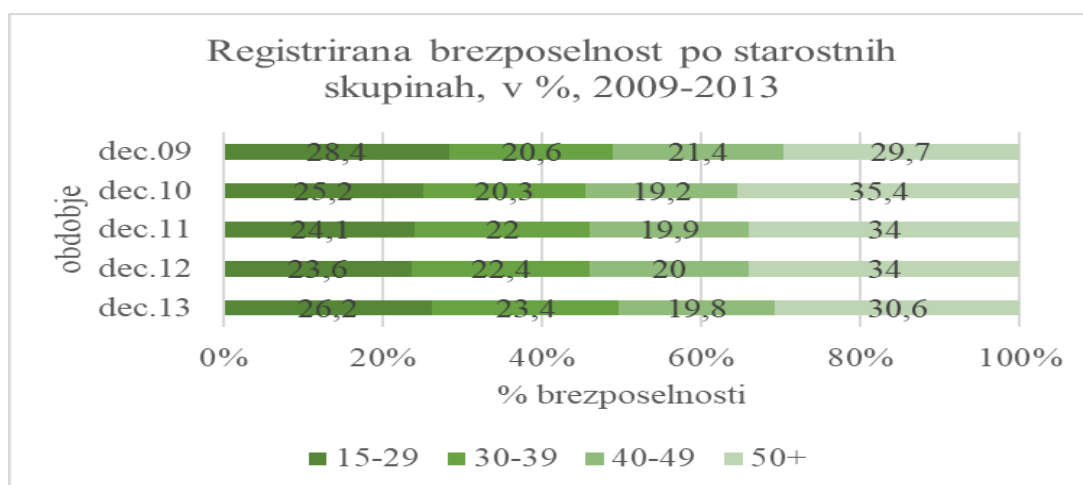
Slika 6: Registrirane brezposelne osebe v Sloveniji po starosti, 2005-2021

Prirejeno po ZRSZ (brez datuma č).

Kot vidimo na sliki 7, ki prikazuje registrirano brezposelnost po starostnih skupinah v obdobju 2009-2013, je bil delež brezposelnosti med mladimi v letu 2009, ko je nastopila svetovna kriza, precej visok (28,4 %). Brezposelnih je bilo 27.424 mladih. Kasneje v tem obdobju 2009-2013 se je brezposelnost med mladimi do neke mere celo zniževala. Drugače se je brezposelnost gibala med starejšimi. Leta 2009 in 2010 se je brezposelnost med starejšimi precej povišala, saj je bilo leta 2010 od 110.021 vseh brezposelnih kar 38.925 starejših brezposelnih, kar je 35,4-% delež brezposelnosti. Eden od vzrokov za tak porast starejših brezposelnih je tudi izobrazbena stopnja (ZRSZ, 2014).

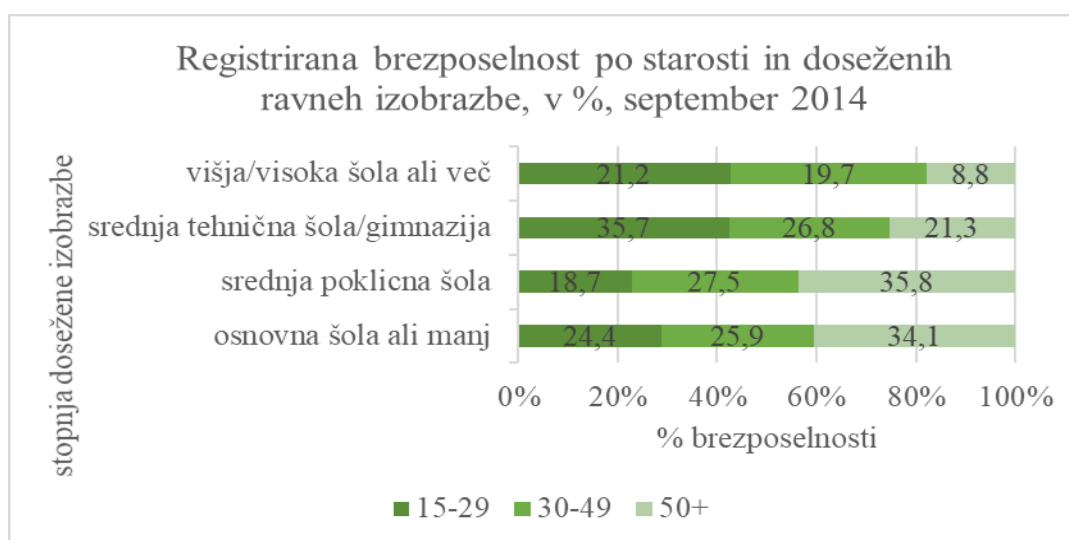
Slika 7: registrirana brezposelnost po starostnih skupinah, v %, 2009-2013

Prirejeno po ZRSZ (2014).

Večina starejših brezposelnih ima nižjo izobrazbeno stopnjo kot ostale starostne skupine. Na sliki 8 so prikazani deleži izobrazbene stopnje brezposelnih po starostnih skupinah. Za prikaz sem uporabila podatke za september 2014, je pa stanje podobno celotno obravnavano obdobje. Najvišji delež starejših brezposelnih ima doseženo srednje poklicno izobrazbo (35,8 %) in osnovnošolsko izobrazbo ali manj (34,1 %), najnižji delež starejših brezposelnih, ki imajo dokončano višjo izobrazbeno stopnjo ali več (8,8 %). Pri mladih je slika ravno obratna. Nizek delež (18,7 %) mladih ima dokončano srednje poklicno izobraževanje, kar je posledica upada zanimanja za vpis na poklicna izobraževana. Mladi se odločajo predvsem za srednje tehnične šole in gimnazije, veliko pa jih nadaljuje študij tudi po doseženi srednješolski izobrazbi (ZRSZ, 2014, str. 27).

Slika 8: Registrirana brezposelnost po starostnih skupinah in doseženih ravneh izobrazbe, v %, september 2014

Vir: ZRSZ (2014).

Od leta 2014, ko si je Slovenija opomogla po svetovni krizi, beležimo gospodarsko rast. To je pozitivno vplivalo tudi na trg delovne sile, saj je od leta 2014 naraščalo število delovno aktivnih oseb, zmanjševala se je brezposelnost. Kljub nižji celotni brezposelnosti pa je delež starejših brezposelnost po letu 2014 začel naraščati. To gre pripisati zaostrovanju pogojev za upokojitev in spodbujanju k zadržanju starejših na trgu dela. Pri ZRSZ ugotavljajo, da se je v času svetovne krize z propadom več podjetij, predvsem v gradbeništvu in predelovalnih dejavnostih, močno spremenila struktura brezposelnosti v Sloveniji. Velik del na novo brezposelnih je bil starejših, ki pa so bili nižje izobraženi in posledično tudi težje zaposljivi (ZRSZ, 2015).

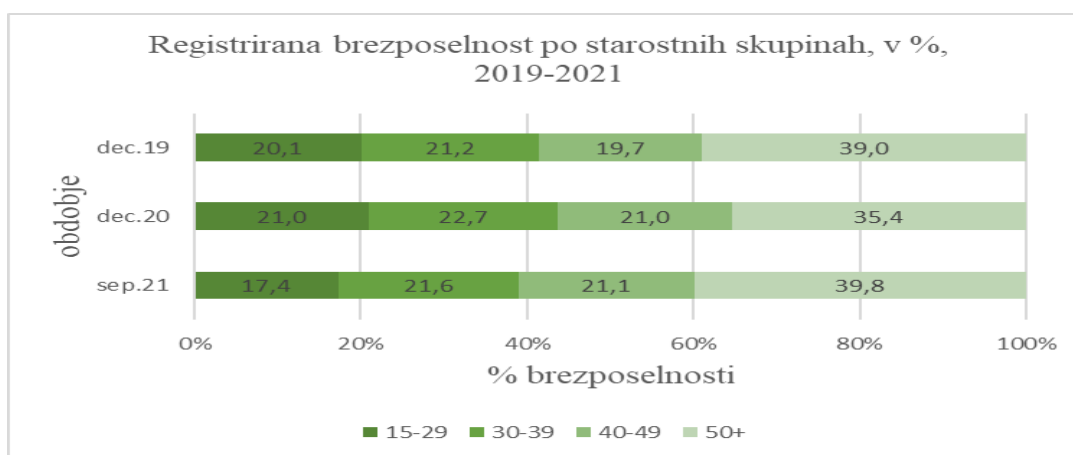
V letu 2014 je bilo v Sloveniji v povprečju 797.792 delovno aktivnih oseb, na koncu leta pa je bilo prijavljenih 119.458 brezposelnih oseb, povprečna stopnja registrirane brezposelnosti je bila 13,1 %, delež starejših brezposelnih pa je znašal 31 %. V naslednjih letih smo beležili upad brezposelnosti, močno pa se je spreminjala starostna struktura brezposelnih (ZRSZ, 2019, str. 6). Delež mlajših brezposelnih čez leta v obdobju 2014-

2018 upadal, medtem ko je delež starejših brezposelnih precej naraščal. Kot razlog za nastalo brezposelnost se najpogosteje navaja iztek zaposlitve za določen čas. Brezposelnost starejših postaja vedno večji problem, saj poleg njihove starosti delodajalce odvrča tudi njihova slabša stopnja izobrazbe, večja verjetnost zdravstvenih težav, manjša produktivnost in podobno. To so tudi razlogi, da se v primeru izgube zaposlitve starejši težje vrnejo na trg dela in ostajajo brezposelni dalj kot mlajši brezposelni. To pa vodi v dolgotrajno brezposelnost (Tamše & Udovč, 2018, str. 19–22).

V letu 2018 je bilo v Sloveniji v povprečju delovno aktivnih 872.800 oseb, 78.500 oseb je bilo prijavljenih kot brezposelnih, stopnja registrirane brezposelnosti je bila 8,2 %, močno se je povečal delež starejših brezposelnih, saj je v letu 2018 znašal 40 %. Zaradi pozitivne gospodarske rasti, ki je v letu 2018 znašala 4,1 %, so delodajalci tudi več zaposlovali, delno zaradi nadomeščanj (porodniški dopust, bolniški dopust, upokojitve), deloma pa tudi zaradi odprtja novih delovnih mest. Nekateri delodajalci so se že soočali s pomanjkanjem ustreznih kadrov. V letu 2018 so iskali predvsem delavce za preprosta in fizična dela, ki so pogosto tudi slabše plačana. Med iskanimi poklici je bilo kar nekaj takih, ki so že več let veljali za deficitarne poklice. Kot razlog pomanjkanja ustreznih iskanih kadrov so delodajalci navajali, da kandidati za delo niso imeli delovnih izkušenj in specifičnih znanj ter da se na določene razpise za delo nihče ni prijavil. Posledično so se delodajalci odločali za zaposlovanje tujcev. Ti so predstavljali, kar 10 % vseh delovno aktivnih v Sloveniji (ZRSZ, 2018b, str. 2–12). Pri Uradu Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj (v nadaljevanju UMAR) ugotavljajo, da je bilo v letu 2018 tudi manj iskalcev zaposlitve kot pretekla leta. Kazati se je začel vpliv neugodnih demografskih gibanj, saj so na trg dela začele vstopati manj številčne generacije (UMAR, 2018).

Tudi v letu 2019 se je gospodarska rast nekoliko upočasnila, znašala je 2,4 %, vendar je bila še vedno pozitivna, zato so bile tudi razmere na trgu dela ugodne. Delovno aktivnih je bilo 894.200 oseb, kar pomeni, da se v primerjavi z letom 2018 število delovno aktivnih oseb ni drastično spremenilo, znižalo se je število brezposelnih. V letu 2019 smo beležili 74.200 brezposelnih oseb, stopnja registrirane brezposelnosti je bila 7,7 %. Zaposlenost prebivalcev je po letu 2008 dosegla najvišji nivo. Zaradi dobrih gospodarskih razmer in nižje brezposelnosti so se delodajalci vedno pogosteje spopadali s pomanjkanjem delovne sile (ZRSZ, 2019, str. 2–10). Kot navajajo pri UMAR (2019), so delodajalci položaj reševali predvsem z zaposlovanjem tujcev, deloma pa tudi z vključevanja oseb, ki prej niso bile aktivne na trgu dela. Iz slike 9 je razvidno, da v obdobju 2019–2021 najranljivejša skupina ostajajo starejši brezposelni, njihov delež med brezposelnimi je bil kar 40 %. Kot so navajali delodajalci, ti delavci v večini niso imeli primerne izobrazbe, njihove veščine in znanje so bila zastarela, zaradi zakonske zaščite so bili predraga delovna sila in podobno (ZRSZ, 2021b, str. 10).

Slika 9: Registrirana brezposelnost po starostnih skupinah, v %, 2019-2021

Prirejeno po ZRSZ (2021b).

Konec leta 2019 je na Kitajskem izbruhnil virus COVIDA–19, ki se je zelo kmalu razširil po celem svetu in ohromil svetovno gospodarstvo. Posledično je gospodarska rast v letu 2020 močno upadla. Beležili smo negativno rast (-4,2 %). Razglašena je bila epidemija, ki je močno spremenila stanje na trgu dela. Brezposelnost se je povečala, možnosti zaposlovanja skoraj ni bilo. S sprejetjem ukrepov za omejitev epidemije in njenih posledic za prebivalstvo in gospodarstvo je vlada omilila posledice izrednih razmer. V drugi polovici leta 2020 je zaradi sproščanja ukrepov za omejitev epidemije gospodarstvo spet zaživelo in razmere na trgu dela so se do neke mere umirile. Kljub epidemiji smo beležili visoko delovno dejavnost, saj je bilo delovno aktivnih v povprečju 888.900 oseb. Brezposelnost je pričakovano narastla, registriranih brezposelnih je bilo 85.000 oseb, stopnja brezposelnosti je znašala 7,6 %. Brezposelnost se je povečala v vseh starostnih skupinah, še vedno pa starejši s 36 % ostajajo najranljivejša skupina. Slovenija se vedno bolj zaveda problema brezposelnosti starejših, saj je stopnja zaposlenosti starejših v Sloveniji med najnižjimi v Evropi, zato jih skuša zadržati na trgu dela z različnimi ukrepi, s katerimi bi ti postali bolj zanimivi za delodajalce in bi bili spodbudni tudi za same delavce (ZRSZ, 2019).

Kljub turbulentnim dogodkom v letu 2020, ki jih je povzročila epidemija COVIDA–19 po celem svetu, so se razmere v letu 2021 začele umirjati. Gospodarska rast je znašala 8,1 %. To je pozitivno vplivalo na trg dela. Registrirana brezposelnost se je zopet znižala, saj smo v tem letu beležili 74.300 brezposelnih oseb, stopnja registrirane brezposelnosti pa je znašala 7,6 %. Številno delovno aktivnih oseb se je povišalo na 900.300 in za 1 % preseglo stanje v letu 2019. Delovna dejavnost se je beležila v večini dejavnosti, predvsem gradbeništvu in zdravstvu. Ponovna gospodarska rast in umiritev razmer na trgu dela sta bila razloga za spremembe v starostni strukturi brezposelnosti. S ponovnim zagonom gospodarstva so se mlajši veliko bolj uspešno vrnili na trg del, medtem ko se je delež starejših zopet povečal. V letu 2021 smo z 39,8 % beležili najvišjo brezposelnost starejših v obdobju 2005-2021 (ZRSZ, 2021b).

4.1 Program Zavoda RS za zaposlovanje, ukrepi za zmanjšanje brezposelnosti med starejšimi osebami

V nalogi sem se omejila na osebe, stare 50 let in več, zato se v nadaljevanju osredotočam na ukrepe ZRSZ, ki zajemajo reševanje problematike brezposelnosti te starostne skupine in spodbujajo njihovo ponovno zaposlitev v obdobju 2017-2020.

Zaradi hitrega staranja prebivalstva in naraščajoče brezposelnosti med starejšimi je Vlada RS, na pobudo Evropskega socialnega sklada, sprejela niz projektov in programov za preprečevanje obravnavanja neenakosti ranljivih starostnih skupin in v podporo aktivnemu in zdravemu staranju. Z njimi želi spodbujati medgeneracijsko sodelovanje in ustvarjanje delovnega okolja, primerne za ranljive starostne skupine (Government Office for Development and European Cohesion Policy, 2019).

Evropski socialni sklad je med najpomembnejšimi skladi v EU, ustanovljen je bil leta 1957. Poleg drugih dejavnosti daje Sklad velik poudarek na zmanjšanje brezposelnosti v EU. Sloveniji omogoča kakovostnejše in bolj dostopno izvajanje projektov in programov za izboljšanje zaposlitvenih možnosti, usposabljanja in izobraževanja. Njegove dejavnosti je prevzel ZRSZ, ki izvaja aktualne programe na področju zaposlovanja starejših delavcev, dolgotrajno brezposelnih, nižje izobraženih in mladih (ZRSZ, brez datuma b).

V letu 2018 je prišlo do sprememb v Zakona o urejanju trga dela (ZUTD-D), Ur.l.RS, št. 55/17. V veljavo so stopile določbe zakona o spremembah in dopolnitvah ZUTD, na podlagi katerih so se začele izvajati tudi spodbude za zaposlovanje prejemnikov denarnega nadomestila. Novost je obvezna prijava v evidenco iskalcev zaposlitve že v času odpovednega roka. Pri ZRSZ so mnenja, da se s tem spodbudi hitrejša aktivacija iskanja nove zaposlitve, ki je najuspešnejša ravno v prvih mesecih po izgubi službe. Nadalje so vsem prejemnikom denarnega nadomestila namenili spodbudo v obliki izplačila 20 % zadnjega izplačanega neto zneska v primeru, če se za čas veljavne odločbe do denarnega nadomestila zaposlijo, ki se ga izplačuje do izteka odločbe do denarnega nadomestila (ZRSZ, 2018a, str. 9–10). Poleg omenjenih sprememb ZUTD določa tudi ukrepa na trgu dela, ki jih izvaja ZRSZ.

Vseživljenjska karierna orientacija, ki je po 18. členu zakona ZUTD opredeljena kot »skupek dejavnosti, ki izvajajo naslednje storitve (ZRSZ, 2021a; SeniorDela, brez datuma):

- Informiranje o trgu dela zajema informacije o možnostih zaposlovanja, usposabljanje, izobraževanje in drugo. Storitve se izvajajo preko različnih kanalov od portala PoiščiDelo.si, Zavodove spletne strani, preko socialnih omrežij, portala Eures do Interaktivne Zavodske Asistentke.

- Samostojno vodenje kariere, z različnimi pripomočki ZRSZ spodbuja k aktivnemu pristopu k vodenju lastne kariere. Spletni portal vseživljenjske karierne orientacije deluje od leta 2011 in omogoča sistematsko podporo razvoju in urejanju karierne orientacije s strokovnimi gradivi in pripomočki. Novost je portal SeniorDela, ki je namenjen izključno starejšim za lažje vključevanje na trg dela in podjetje, ki prepoznajo kakovost in prednosti starejših za pridobitev delovne sile.
- Osnovno in poglobljeno karierno svetovanje izvajajo svetovalci ZRSZ, z osnovnim svetovanjem nudijo pomoč pri reševanju brezposelnosti in vrnitvi na trg dela v najkrajšem možnem času po prijavi v evidenco brezposelnih, s poglobljenim kariernim svetovanjem pa nudijo dodatno pomoč brezposelnim, ki imajo več težav pri iskanju zaposlitve. V okvir poglobljenega kariernega sodelovanja se vključuje tudi zdravstveno zaposlitveno svetovanje kot pomoč osebam z zdravstvenimi omejitvami in rehabilitacijsko svetovanje kot dodatna pomoč v primeru invalidnosti. V letu 2020, ko sta bila osnovno in poglobljeno karierno svetovanje močno ohromljena zaradi epidemije COVIDA–19, so svetovalci opravili 225.352 osnovnih kariernih svetovanj in 12.911 poglobljenih kariernih svetovanj, več kot 40 % manj kot v letu 2019.

Programi APZ predstavljajo skupek dejavnosti in programov na trgu dela za odpravljanje brezposelnosti, večji zaposljivosti in konkurenčnosti delodajalcev. Čeprav so programi namenjeni izboljšavam na trgu dela, morajo skupaj z ukrepi drugih sektorskih politik dosegati pozitivne systemske rešitve. Programe izvajajo ZRSZ, Javni štipendijski, razvojni, invalidski in preživninski sklad Republike Slovenije in Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (v nadaljevanju MDDSZ). APZ je financiran iz proračuna Republike Slovenije in iz Evropskega socialnega sklada v okviru Operativnega programa Evropske kohezijske politike. Prednostne usmeritve programov APZ so med drugim tudi zmanjšanje števila dolgotrajno brezposelnih s spodbujanjem k ponovni vključitvi na trg dela in s ciljnim ukrepi zvišati zaposljivost ranljivih skupin brezposelnih (MDDSZ, 2019, str. 13 –14).

V nadaljevanju prikazujem učinkovitost programov APZ za časovno obdobje 2017-2020. Osredotočam se na programe posameznih ukrepov, ki so namenjeni predvsem starejšim brezposelnim, oziroma na programe, v katere se starejši brezposelni najpogosteje vključujejo za njihovo lažjo vrnitev na trg dela. V tabeli 1 je prikazano število brezposelnih oseb v obdobju 2017-2020, vključenih v posamezne ukrepe APZ, po posameznih letih in njihova uspešnost ponovne vključitve na trg dela po zaključenih programih.

V letu 2018 smo beležili 31.615 vključitev brezposelnih v programe APZ, kar je 26,3 % več kot v letu 2017, ko smo beležili 25.038 vključitev. Med vsemi vključenimi brezposelnimi v letu 2018 je bilo 8.175 starejših brezposelnih, kar je kar štirikrat več kot leto poprej, ko smo beležili 2.006 starejših brezposelnih. Po uspešno zaključenih programih se je v letu 2017 zaposlilo 20.184 brezposelnih oseb, kar je kar 80,6 % vseh vključenih v programe v tem letu. V letu 2018 se je zaposlilo 21.363 brezposelnih oseb,

zato je bila uspešnost s 67,6 % nekoliko nižja (MDDSZ, 2019). V letu 2019 smo beležili 3.991 manj vključenih v programe APZ v primerjavi z letom 2018. V programe APZ je bilo vključenih 27.715 brezposelnih oseb, od tega 28,9 % starejših brezposelnih (8.000 oseb). Zmanjšanje števila vključitev v letu 2019 je posledica spremembe v strukturi brezposelnosti, saj je bila zaradi dobrih gospodarskih razmer stopnja registrirane brezposelnosti nižja za pol odstotne točke v primerjavi s predhodnim letom. Kot posledica je povečan delež težje zaposljivih skupin, kot so dolgotrajno brezposelni, starejši brezposelni, nižje izobraženi, in podobno. Zaradi kombinacije različnih omejitev potrebujejo te skupine brezposelnih bolj celostno obravnavo, zato je ZRSZ v letu 2019 dal še dodaten poudarek ukrepu Vseživljenjske karijerne orientacije z okrepitvijo informiranja in kariernega svetovanja (MDDSZ, 2020, str. 17). 18.615 brezposelnih oseb je v letu 2019 uspešno zaključilo programe APZ in so se tudi zaposlili. Učinkovitost programov v tem letu je bila 67,2 %. Do leta 2019 je ZRSZ izvajala programe štirih ukrepov, ki jih opišem v nadaljevanju:

- Usposabljanje in izobraževanje,
- Spodbude in zaposlovanje,
- Kreiranje delovnih mest,
- Spodbujanje samozaposlovanja.

Tabela 1: Število vključitev brezposelnih v programe APZ in število zaposlitev po opravljenih programih po letih, 2017-2020

UKREPI	2017		2018		2019		2020	
	število vključitev	število zaposlitev	število vključitev	število zaposlitev	število vključitev	število zaposlitev	število vključitev	število zaposlitev
USPOSABLJANJE IN IZOBRAŽEVANJE	13.440	9.113	14.189	9.444	13.506	4.800	9.865	3.307
SPODBUDE ZA ZAPOSLOVANJE	5.614	5.087	10.816	5.926	10.364	10.305	7.557	7.445
KREIRANJE DELOVNIH MEST	5.579	5.579	5.448	5.270	3.441	3.197	3.524	3.333
SPODBUJANJE SAMOZAPOSLOVANJA	405	405	1.162	723	404	313		
SKUPAJ	25.038	20.184	31.615	21.363	27.715	18.615	20.946	14.085

Prirejeno po MDDSZ (2021).

V letih 2017-2018 se je vključenost brezposelnih po posameznih ukrepih letno povečevala, naraščal je tudi delež starejših brezposelnih. Leto 2020 je močno zaznamovala epidemija COVIDA-19. Za razliko od preteklih let, ko je ZRSZ izvajal programe štirih ukrepov, so se v letu 2020 izvajali le programi treh ukrepov. V programe APZ smo beležili 20.946 vseh vključitev brezposelnih, kar je 28 % manj kot v predhodnem letu, 5.541 vključenih je bilo starejših brezposelnih in so predstavljali 24,2 % vseh vključenih v programe APZ. Nižje število vključenih brezposelnih je bila posledica epidemije COVIDA-19, saj določenih programov zaradi omejitev ni bilo moč izvajati oziroma so se izvajali le delno. Po uspešno opravljenih programih se je v letu 2020 zaposlilo 14.085 brezposelnih oseb. Zaradi epidemioloških razmer je ZRSZ v sklopu

programov APZ v letu 2020 posebno pozornost namenjal izvajanju interventnih ukrepov za ohranitev delovnih mest (MDDSZ, 2021, str. 16–17).

4.1.1 1. Ukrep: Usposabljanje in izobraževanje

Namen ukrepa je brezposelnim omogočiti nadgradnjo svojega znanja, kompetenc in pridobiti višji nivo izobrazbe, da se lažje vključijo na trg dela in razvijejo kariero. Programi iz tega sklopa ukrepov so namenjeni vsem brezposelnim, še posebej pa ranljivim skupinam na trgu dela oziroma brezposelnim, ki jim primanjkuje kompetenc in znanja na določenem področju. Cilj programov ukrepa Usposabljanje in izobraževanje je znižati brezposelnost in povečati ponovno vključitev na trg dela starejših brezposelnih, dolgotrajno brezposelnih in tistih z nižjo izobrazbo. ZRSZ izvaja anketo o zadovoljstvu udeležencev programov, spremlja izvajanje programov in morebitne kasnejše zaposlitve, da se lažje usmerja v izvajanje učinkovitejših programov (MDDSZ, 2018, str. 14).

V programe prvega ukrepa je bilo v obdobju 2017-2020 vključenih 51.000 brezposelnih oseb, delež starejših brezposelnih je bil 16,7 % (8.540 oseb). Programi prvega ukrepa so bili v obdobju 2017-2020 52,3 % uspešni, saj se je po končanih programih zaposlilo 26.664 brezposelnih oseb. Med programi prvega ukrepa, ki so namenjeni starejšim brezposelnim oziroma je v njih vključen velik delež brezposelnih te skupine, je najuspešnejši program Delovnega preizkusa z 89,8 % zaposljivostjo po zaključku programa in program Usposabljanja na delovnem mestu z 71,8 % zaposljivostjo po zaključenem programu (MDDSZ, 2018, str. 53).

V tabeli 2 je prikazano število vključitev v izbrane programe prvega ukrepa v obdobju 2017-2020. Najpogosteje izbrani programi prvega ukrepa, ki so namenjeni brezposelnim, starim 50 let in več, oziroma se jih najpogosteje udeležujejo (MDDSZ, 2018; MDDSZ, 2019; MDDSZ, 2020):

- Program neuradnega izobraževanja: namen programa je izboljšati zaposlitvene možnosti brezposelnih oseb s pridobitvijo določenih spretnosti, znanj in kompetenc vsebine programov so oblikovane glede na potrebe trga dela. Cilj programa je znižati brezposelnost starejših, nižje izobraženih in dolgotrajno brezposelnih.
- Vključitev brezposelnih v podporne skupine je program izpopolnjevanja, z njim brezposelni izboljšujejo zaposlitvene možnosti, pridobijo dodatna znanja in spretnosti in tako odpravljajo morebitne ovire pri iskanju zaposlitve.
- Lokalni programi neuradnega izobraževanja in usposabljanja ali programi po meri so programi, oblikovani glede na lokalne potrebe trga dela. Njihov namen je pomoč lokalnim podjetjem, da zaposlijo ustrezno usposobljene delavce. Največ zanimanja je bilo za program Varnostnik, kjer v letu 2019 beležimo 141 vključitev, v letu 2020 pa 124 vključitev ter za program Računovodstvo za manjše družbe, samostojne

podjetnike in zavode, ki je v letu 2019 vključeval 149 brezposelnih oseb, v letu 2020 pa 39 oseb.

- Usposabljanje na delovnem mestu vključuje programe, ki so namenjeni starejšim brezposelnim in dolgotrajno brezposelnim. Namen programov je izboljšati svoje znanje in pridobiti spretnosti in kompetence za lažjo zaposlitev. V programe se lahko vključijo brezposelni starejši od 50 let, ki so v evidenco brezposelnih, vključenih vsaj tri mesece, dolgotrajno brezposelni ter brezposelni z najnižjo izobrazbo. V obdobju 2017-2020 smo beležili vključitev 2.989 brezposelnih oseb, od tega 21,2 % starejših brezposelnih (634 oseb). Povprečna uspešnost programa je bila 62,3 %, to pomeni, da je program uspešno opravilo in se zaposlilo 1.862 brezposelnih oseb.
- Delovni preizkusi so programi, ki brezposelnim omogočajo, da preizkusijo svoje znanje in spretnosti na konkretnem delovnem mestu, predno se odločijo za zaposlitev. Delodajalcem pa omogočajo, da delavca preizkusijo pred zaposlitvijo. V obdobju 2017-2020 beležimo kot najuspešnejše programe glede na izhode v zaposlitev programe delovnega preizkusa. V tem obdobju se je v programe vključilo 5896 brezposelnih oseb, od tega 733 starejših brezposelnih. V povprečju je bila uspešnost v tem obdobju 87,1%, kar pomeni, da se je v obdobju 2017-2020 zaradi programov zaposlilo 5.135 brezposelnih.

Tabela 2: Število skupno vključenih in starejših vključenih v ukrep: Usposabljanje in izobraževanje po letih, 2017-2020

	2017		2018		2019		2020	
	št. vključenih oseb	št. vključenih starejši	št. vključenih oseb	št. vključenih starejši	št. vključenih oseb	št. vključenih starejši	št. vključenih oseb	št. vključenih starejši
UKREP: USPOSABLJANJE IN IZOBRAŽEVANJE								
Program neformalnega izobraževanja in usposabljanja	1.722	587	2.002	675	2.198	790	1.097	448
Vključitev brezposelnih v podporne skupine	4.852	937	4.187	777	1.798	674	859	273
Lokalni programi neformalnega izobraževanja in usposabljanja	824	8	1.091	4	2.152	267	2.774	395
Delovni preizkus	2.202	228	2.086	275	1.497	218	111	12
Usposabljanje na delovnem mestu	720	218	864	279	948	294	457	137

Prirjeno po MDDSZ (2017), MDDSZ (2018), MDDSZ (2019), MDDSZ (2020) in MDDSZ (2021).

4.1.2 2. Ukrep: Spodbude in zaposlovanje

Namen tega ukrepa je brezposelnim ranljivih skupin povečati zaposlitvene možnosti s subvencioniranjem njihovih zaposlitev delodajalcem. Programi iz tega sklopa so namenjeni predvsem ranljivim skupinam brezposelnih. Cilj programov je s pomočjo subvencij delodajalcem znižati brezposelnost ranljivih skupin in jih ponovno vključiti na trg dela (MDDSZ, 2021, str. 35).

V programe drugega ukrepa je bilo v obdobju 2017-2020 vključenih 34.351 brezposelnih oseb, od tega 12.795 starejših brezposelnih, kar predstavlja 37,2 % delež vseh vključenih.

Po končanih programih smo beležili 28.763 zaposlitev (83,4 %). Med programi drugega ukrepa je bil najučinkovitejši program Zaposli.me, saj je v obdobju 2017-2020 delež zaposlenih eno leto po zaključenih subvencijah znašal 56,9 %. To pomeni, da se je 7.745 oseb zaposlilo (MDDSZ, 2018, str. 53).

V tabeli 3 je prikazano število vključitev v izbrane programe drugega ukrepa v obdobju 2017-2020. Najpogosteje izbrani programi drugega ukrepa, ki so namenjeni brezposelnim, starim 50 let in več, oziroma se jih brezposelni najpogosteje udeležujejo (MDDSZ, 2021; MDDSZ, 2018):

- Spodbujanje zaposlovanja – Zaposli.me: Program pomaga, z določeno subvencijo delodajalcem za zaposlitev brezposelnih skupin, znižati brezposelnost še posebej med starejšimi in dolgotrajno brezposelnimi. Preko lokalnih pobud za zaposlovanje in s spodbujanjem mobilnosti delavcev skuša najti dostop do delovnih mest za ponovno zaposlitev brezposelnih in neaktivnih oseb. V program so lahko vključeni brezposelni starejši od 50 let, ki so v evidenci brezposelnih prijavljeni vsaj eno leto. Cilj programa je povečati zaposlenost rizičnih skupin, kot so brezposelni stari 50 let in več in dolgotrajno brezposelni. Višina subvencije je odvisna od postavljenih meril (starost, izobrazba, trajanje brezposelnosti) kandidata za zaposlitev. V obdobju 2017-2020 je bilo v program vključenih 13.613 brezposelnih oseb, kar je skoraj 40 % vseh vključenih v programe drugega ukrepa. Delež starejših brezposelnih je bil 57,7 % (7.865 oseb). Delež zaposlenih po izteku subvencionirane zaposlitve (eno leto) je bil 56,9 %, kar pomeni, da je bilo leto po izteku subvencij na zaposlitev zaposlenih 7.745 oseb.
- Spodbujanje zaposlovanja starejših – Aktivni do upokojitve: v letu 2017 je bil program financiran iz proračuna Republike Slovenije, vendar je v naslednjem letu del financiranja prevzel Evropski socialni sklad. Program je bil namenjen predvsem starejšim brezposelnim, sprva starim 55 in več, kasneje so zaradi boljših gospodarskih razmer starostno mejo dvignili na 58 let, ki so v evidenci brezposelnih registrirani vsaj en mesec. Namen programa je spodbuda delodajalcem k trajnejšemu zaposlovanju starejših. Pogoj za pridobljeno subvencijo je bila zaposlitev za nedoločen čas s polnim delovnim časom. V obdobju 2017-2020 smo beležili 992 vključenih v programe, kar je 17,7 % vseh vključitev v programe drugega ukrepa.

Med vsemi programi drugega ukrepa, ki so namenjeni starejšim brezposelnim oziroma je vanje vključen velik delež brezposelnih te starostne skupine, je bil v obdobju 2017-2020 najuspešnejši program spodbujanja zaposlovanja Zaposli.me, v katerega je bilo v tem obdobju vključenih 10.319 brezposelnih oseb in je bil delež zaposlenih po enem letu subvencionirane zaposlitve 80,3 %, kar pomeni, da je bilo po enem letu zaposlenih 8.287 oseb iz tega programa.

Tabela 3: Število skupno vključenih in starejših vključenih v ukrep: Spodbude in zaposlovanje po letih, 2017-2020

UKREP: SPODBUDE IN ZAPOSLOVANJE	2017		2018		2019		2020	
	št. vključenih oseb	št. vključeni starejši	št. vključenih oseb	št. vključeni starejši	št. vključenih oseb	št. vključeni starejši	št. vključenih oseb	št. vključenih starejši
Spodbujanje zaposlovanja -Zaposli.me	3.748	2.246	3.267	1.925	3.304	1.935	3.294	1.759
Spodbujanje zaposlovanja starejših - Aktivni do upokojitve	108	108	274	274	399	399	211	211

Prirejeno po MDDSZ((2017), MDDSZ (2018), MDDSZ (2019), MDDSZ (2020) in MDDSZ (2021).

4.1.3 3. Ukrep: Kreiranje delovnih mest

Namen ukrepa je spodbujati delovno in socialno vključenost, izboljšati usposobljenost in delovne veščine ranljivih skupin brezposelnih. Programi se izvajajo v neprofitnih organizacijah in v javnem sektorju s subvencioniranjem začasnih zaposlitev. V obdobju 2017-2020 je bilo v programe tretjega ukrepa vključenih 17.992 brezposelnih oseb, delež starejših brezposelnih je bil 32,7 %, vključenih je bilo 5.889 starejših brezposelnih. Po zaključenih programih smo beležili 17.379 vključitev v zaposlitev, uspešnost programov tretjega ukrepa je bila v tem obdobju 96,6 % (MDDSZ, 2021).

V tabeli 4 je prikazano število vključitev v izbrane programe tretjega ukrepa v obdobju 2017-2020. Najpogosteje izbrani programi tretjega ukrepa, ki so namenjeni brezposelnim, starim 50 let in več, oziroma se jih najpogosteje udeležujejo (MDDSZ, 2020):

- Javna dela so poseben program, ki se izvaja v okviru ukrepa kreiranja delovnih mest. Namen programa je aktivirati dolgotrajno brezposelne osebe, okrepiti njihovo socialno vključenost, krepiti njihove delovne sposobnosti in vzpostavljati nova delovna mesta. Program je izbran na podlagi javnega povabila. V obdobju 2017-2020 smo beležili 16.890 vključenih brezposelnih oseb, kar je 93,8 % vseh brezposelnih vključenih v programe tretjega ukrepa, 6.000 jih je bilo starejših brezposelnih.
- Učne delavnice so programi, ki se izvajajo na konkretnih delovnih mestih kot praktično usposabljanje. Namen programa je spodbujanje ranljivih brezposelnih skupin k praktičnemu usposabljanju, v konkretnem delovnem okolju. S tem se povečuje njihova poklicna, delovna in socialna vključenost in tudi konkurenčnost na trgu dela. Ciljna skupina so starejši brezposelni, dolgotrajno brezposelni in brezposelni z nižjo izobrazbo. Delodajalcu, ki izvaja praktične delavnice, se povrnejo stroški izvedbe programa. Program se je začel izvajati v letu 2018 in je bilo v obdobju 2018-2020 vanj vključenih 613 brezposelnih oseb, od tega skoraj 34 % starejših brezposelnih (207 oseb).

Tabela 4: Število skupno vključenih in starejših vključenih v ukrep: Kreiranje delovnih mest po letih, 2017-2020

	2017		2018		2019		2020	
	št. vključenih oseb	št. vključeni starejši	št. vključenih oseb	št. vključeni starejši	št. vključenih oseb	št. vključeni starejši	št. vključenih oseb	št. vključeni starejši
UKREP: KREIRANJE DELOVNIH MEST								
Javna dela	5.330	1.876	5.202	2.107	3.099	774	3.259	1.243
Učne delavnice	-	-	178	56	244	78	191	73

Prirjeno po MDDSZ (2019), MDDSZ (2020) in MDDSZ (2021).

4.1.4 4. Ukrep: Spodbujanje samozaposlovanja

Programi četrtega ukrepa spodbujajo uresničitev podjetniških idej in ustvarjanja delovnih mest. Programi se izvajajo kot subvencije za samozaposlitev. V obdobju 2017-2019 je bilo v programe četrtega ukrepa vključeni 1.971 oseb, uspešnost programa je bila 73,1 %. V tabeli 5 je prikazano število vključitev v izbrane programe drugega ukrepa v obdobju 2017-2020 Najpogosteje izbran program četrtega ukrepa, v katerega se vključujejo starejši brezposelni je Spodbujanje ženskega podjetništva. Program se je začel izvajati leta 2016 in spodbuja brezposelne ženske, ki imajo vsaj višjo strokovno izobrazbo in so vsaj tri mesece prijavljene v evidenci brezposelnih, da razvijejo zanimivo poslovno idejo za samozaposlitev. Kandidatke se udeležijo podjetniškega usposabljanja in se samozaposlijo, spodbuda je subvencija za samozaposlitev. V obdobju 2017-2019 smo beležili 937 vključitev v program samozaposlovanja, od tega je bilo starejših 6,6 % (MDDSZ, 2021).

Tabela 5: Število skupno vključenih in starejših vključenih v ukrep: Spodbujanje samozaposlovanja po letih, 2017-2020

	2017		2018		2019		2020	
	št. vključenih oseb	št. vključeni starejši	št. vključenih oseb	št. vključeni starejši	št. vključenih oseb	št. vključeni starejši	št. vključenih oseb	št. vključeni starejši
UKREP: SPODBUJANJE SAMOZAPOŠLOVANJA								
Spodbujanje ženskega podjetništva	405	10	393	38	139	14	-	-

Prirjeno po MDDSZ (2017), MDDSZ (2018), MDDSZ (2019), MDDSZ (2020) in MDDSZ (2021).

Poleg programov APZ, katerih namen je spodbujati podaljševanje delovne dejavnosti, potekajo v državi številni programi, ki so namenjeni predvsem podaljševanju delovne dejavnosti starejših delavcev. Kot najpomembnejšega med njimi bi izpostavila projekt Celovita podpora podjetjem za aktivno staranje delovne sile. Namen programa je

ozaveščati javnost o demografskih izzivih, odpravljati stereotipno miselnost o starejših delavcih ter nuditi podporo in pomoč podjetjem pri aktivnem staranju delovne sile. Projekt se nanaša naslednja temeljna vsebinska področja: 1. Promocija in varovanje zdravja; 2. Ergonomija, prilagoditev dela in delovnega časa;; 3. kadrovski razvoj, kompetence in usposabljanje; 4. medgeneracijsko povezovanje in ozaveščanje in 5. zavzetost in vključenost (Planko, Drev & Duralija, 2017). Projekt je v šestih letih (2017-2022) trajanja izvedel številne delavnice v različnih podjetjih, pri katerih so sodelovali domači strokovnjaki. Kot pilotski projekt v Sloveniji je uspešno vključil nove, bolj inovativne pristope dela s starejšimi delavci in predstave o tem, kako zelo pomembni so starejši delavci za podjetje in družbo (Javni štipendijski, razvojni, invalidski in preživninski sklad RS, 2022).

5 BREZPOSELNOST STAREJŠIH V EU

Ne samo Slovenija, s staranjem populacije se sooča celotna Evropa. Zaradi vedno težje vzdržnosti državnih sistemov, predvsem socialnega, pokojninskega in zdravstvenega, predstavlja staranje populacije velik izziv za družbo. Poleg staranja družbe velik izziv predstavlja tudi globalizacija in z njo povezana digitalizacija, ki močno spreminjata naravo in geografsko porazdelitev dela (OECD, 2020, str. 13). V državah EU je stopnja neaktivnega prebivalstva še vedno visoka. SURS med neaktivno prebivalstvo opredeljuje osebe, stare 15-89 let, ki niso razvrščene med delovno aktivno prebivalstvo ali brezposelne osebe (Tomažič & Osvald Zaletelj, 2021, str. 9). Kot je razvidno iz slike 10, se stopnja neaktivnih starejših delavcev po svetovni krizi v letu 2008, ko beležimo 34,6 % neaktivnih starejših v EU, počasi niža in v letu 2020 znaša 25,3 %. V primerjavi z EU ima Slovenija bistveno večji odstotek neaktivnih starejših oseb, v letu 2020 jih beležimo čez 50 %.

Slika 10: Stopnja nedejavnosti prebivalcev, starih 50-79 let v EU in v Sloveniji, 2005-2020

Prirejeno po Eurostat (2022b).

EU se zaveda hitrih in neizbežnih sprememb na trgu dela, zato išče rešitve, kako se soočiti s tem izzivom in ohraniti ravnovesje na trgu dela. V ta namen sprejema ukrepe za zadržanje starejših delavcev na trgu dela oziroma za hitro vrnitev na trg v primeru brezposelnosti. Kljub zavedanju, kako pomembni so starejši delavci, se v praksi še vedno pogosto pojavlja starostna diskriminacija. Ta je predvsem povezana s predsodki, da so starejši delavci zaradi zastarelega znanja, bolniške odsotnosti in odpora do prilagajanja manj produktivni in da starejši delavci za delodajalca predstavljajo dodatne stroške in nižjo donosnost zaradi vse bližje upokojitve. Pogosto so ovire tudi v zakonski zaščiti starejših kot so npr. dodatki za delovno dobo, ovire pri odpuščanju starejših delavcev in izplačevanju višjih odpravnin. Pri Organizaciji za gospodarsko sodelovanje in razvoj (v nadaljevanju OECD) menijo, da bi bilo oblikovanje večgeneracijske delovne sile priložnost za vzpostavitev ravnovesja na trgu delovne sile. Večgeneracijsko delovno okolje vključuje osebe v različnih starostnih obdobjih z različnimi pogledi, izkušnjami in znanjem, kar je priložnost za prenos znanja in izkušenj ter povečuje produktivnost delavcev, kar prinaša boljše in trajnejše rezultate, ki so posledica povezovanja različnih znanj in spretnosti več generacij. Večgeneracijska delovna sila predstavlja za podjetje tudi večjo varnost, da bi se zaradi življenjskih dogodkov, kot je na primer rojstvo otroka ali nova zaposlitev, večji del zaposlenih prenehalo delati. Kot nadalje navaja OECD večgeneracijsko delovno okolje lažje privede do izboljšanja storitev in boljših odnosov med podjetji in potrošniki, saj zaradi starostne raznolikosti zaposlenih bolje prepoznavajo potrebe in zahteve širšega starostnega kroga potrošnikov (OECD, 2020, str. 13–85).

Kot odziv na demografske spremembe družbe in posledično na spremembe na trgu del je EU sprejela naslednje strateške dokumente, ki služijo kot okvir za ukrepanje (Kavaš in drugi, 2015; Evropska komisija, brez datuma; Eurydice Slovenija, 2017; ZRSZ, brez datuma b):

- Evropa 2020 je strategija, ki nastane kot odgovor na svetovno gospodarsko krizo. Namen strategije je z reformami ponovno oživiti gospodarstvo EU ob upoštevanju posledic globalizacije in staranja populacije. Z nastankom strategije si EU zada naslednje prednostne cilje, ki naj bi jih v EU dosegli do leta 2020: zaposliti vsaj 75 % prebivalstva, starega 20-64 let; zagotoviti vsaj 60 % vsakoletna udeležba usposabljanj odraslih; za 20 milijonov zmanjšati število ljudi, ki so zaradi revščine in socialne izključenosti ogroženi.
- Evropska strategija zaposlovanja: njeni začetki segajo v leto 1997, ko države članice določijo skupne cilje o ustvarjanju novih delovnih mest in politike zaposlovanja. Kot prednostni cilj strategije je zagotavljanje kakovostna delovna mesta po vsej EU. Strategija je del Evrope 2020. Strategija nudi okvir ciljev in ukrepov, s katerimi spodbuja države članice k usklajevanju politik zaposlovanja.
- Evropski steber socialnih pravic je zaveza evropskih institucij za krepitev socialne pravičnosti in povezanosti. Glavne kategorije načel zaveze so: enake možnosti in dostop do trga, poštenu delovni pogoji ter socialna zaščita in vključenost.

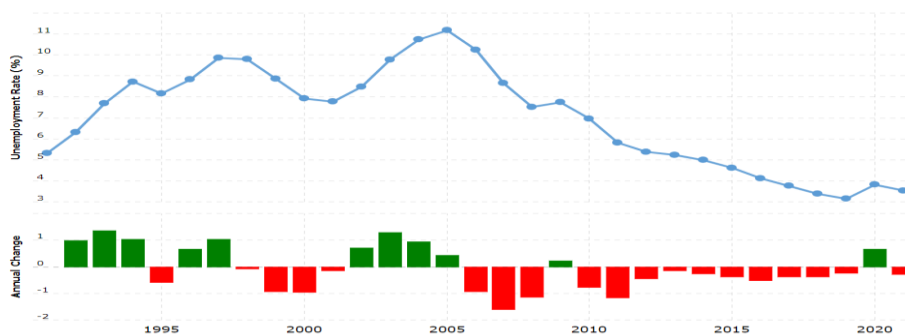
- Evropski socialni sklad je glavni finančni instrument za podporo članicam EU pri izobraževanju in usposabljanju brezposelnih in prispeva k izboljšanju zaposlitvenih možnosti.

Vlade držav članic s pomočjo mednarodnih nevladnih organizacij izvajajo kampanje v katerih ozaveščajo javnost in delodajalce o pomembnosti prisotnosti starejših delavcev na trgu dela in o negativnih posledicah starostne diskriminacije tako na posameznike kot na celotno družbo (OECD, 2020, str. 87).

5.1 Nemčija kot primer uspešne države pri spopadanju z brezposelnostjo starejših

Nemčija je kot največje in najuspešnejše gospodarstvo v Evropi že od nekdaj naša vzornica. Kljub temu se je država dolga leta spopadala z brezposelnostjo. Povojna združitev Nemčije leta 1990 je problem brezposelnosti močno poglobila. Na sliki 11 je prikazana stopnja brezposelnosti v Nemčiji za obdobje 1991-2022. Brezposelnost je močno naraščala do leta 2005, ko je dosegla vrh pri stopnji 11,17 % in je bilo brezposelnih skoraj pet milijonov delavcev. Po podatkih Eurostat (2022a) je bila brezposelnost v Nemčiji v letu 2005 med najvišjimi, višjo brezposelnost so beležile le Poljska (17,8 %), Slovaška (16,3 %) in Hrvaška (12,8 %). V Sloveniji smo tega leta beležili 6,5 % stopnjo brezposelnosti. Od takrat je stopnja brezposelnosti v Nemčiji ves čas padala do leta 2019, ko so beležili najnižjo stopnjo brezposelnosti v obravnavanem obdobju. Znašala je 3,14 % in z njo se je Nemčija uvrščala med države z najnižjo stopnjo brezposelnosti v EU. Slovenija je v tem letu beležila 4,5 % stopnjo brezposelnosti. Kot je vidno iz slike 12, je ohranjala nizko stopnjo brezposelnosti tudi v času svetovne gospodarske krize in njenih posledic po letu 2008. Medtem ko je v državah EU, med njimi tudi v Sloveniji, stopnja brezposelnosti v obdobju po krizi vztrajno naraščala do leta 2014, je Nemčija beležila njen stalni padec do leta 2020, ko je prišlo do rahlega porasta brezposelnosti zaradi epidemije COVIDA–19, stopnja brezposelnosti je v tem letu znašala 3,81 %, vendar se je že v naslednjem letu nadaljeval trend nižanja stopnje brezposelnosti (Macrotrends LLC, brez datuma).

Slika 11: Stopnje brezposelnosti v Nemčiji, 1991-2022

Vir: Macrotrends LLC (brez datuma).

Schneider in Rinne (2019) ugotavljata, da je bila visoka brezposelnost v Nemčiji do začetka tisočletja posledica visokih stroškov dela, regulacije trga dela in previsoke zaščite zaposlenih. Kot odziv na brezposelnost v Nemčiji je vlada sestavila komisijo, sestavljeno iz predstavnikov delodajalcev, sindikatov in politike, ki je sestavila načrt Agenda 2010, za dvig gospodarske rasti in znižanje brezposelnosti v državi. Del Agende 2010 so bile tudi tako imenovane Hartzove reforme, katerih namen je bil preurediti socialni sistem države in trg dela. Reforme so se postopoma izvajale v obdobju 2003-2005 in so bile usmerjene predvsem v naslednje sprememb (Rinne & Zimmermann, 2013, str. 706–707):

- reorganizacija obstoječih služb za zaposlovanje in s tem povezanih ukrepov, prestrukturiranje socialne pomoči in nadomestil za brezposelnost, nadomestila vezana na prihodek, se prestrukturirajo v pavšalna nadomestila;
- znižanje finančnih nadomestil in časovne omejitve za dolgotrajno brezposelnost, spremljanje brezposelnosti in spodbujanje k ponovni zaposlitvi;
- spodbujanje povpraševanja po delovni sili z deregulacijo pogodb za določen delovni čas.

Na podlagi Hartzovih reform je vlada sprejela štiri zakone, ki so vključevali (Centre for Public Impact, Inc., 2019):

- Ustanovitev agencij za zaposlovanje, ki zaposlujejo delavce le po potrebi in za določen čas. Kljub prilagodljivosti zaposlovanja zakon pogojuje, da morajo biti delovni pogoji enaki za vse delavce, redno zaposlene in zaposlene za določen čas, prav tako imajo enake pravice glede drugih zakonsko določenih izplačil.
- Reformiranje Zvezne agencije za zaposlovanje in ustanovitev zaposlitvenih centrov kot pomoč brezposelnim pri zaposlovanju
- Možnost zaposlitev s skrajšanim delovnim časom in področje denarnih spodbud za samozaposlovanje.
- Izvajanje strožjih kontrol in kazni, kot je znižanje nadomestil, če brezposelni zavrne primerno delo. Znižanje nadomestil brezposelnim in pavšalna denarna podpora brezposelnim.

Reforme so močno izboljšale delovanje trga dela v Nemčiji. Kot največji dosežek reform Schneider in Rinne (2019) navajata visoko stopnjo vrnitev starejših delavcev na trg dela, v manj kot dvajsetih letih je stopnja zaposlenih starejših delavcev narasla za trideset odstotnih točk in je leta 2018 znašala 73 %. Razlog tako visokega porasta ponovno zaposlenih starejših delavcev je tudi v postopni ukinitvi predčasne upokojitve. Kot navajata Rinne in Zimmermann (2013, str. 724) je nemška zgodba uspešna zaradi kombinacije strukturnih reform na trgu dela ob odsotnosti davčnega varčevanja, kar pomeni, da so se posamezni ukrepi časovno spreminjali glede na potrebe. Vaupotič (2012) ugotavlja, da je posledica Hartovih reform res nižja brezposelnost v državi, vendar se morajo zaradi strogih pogojev ljudje spopadati s strahovi, da zaradi brezposelnosti

zdrsejše v revščino in socialno izključenost. Namreč, zaradi prožnih oblik zaposlitve so delovna mesta bolj dvomljiva, narašča pa tudi število delovnih mest z nizkim plačilom.

SKLEP

Demografske spremembe v zadnjih desetletjih so močno spremenile družbo, saj zaradi boljših pogojev za življenje in napredka znanosti živimo dlje, zaradi hitrega tempa življenja pa je rodnost izredno nizka. Posledice se kažejo v strukturi prebivalstva, razmerje med mladimi in starejšimi se močno spreminja, družba se stara (NIJZ, brez datuma).

Staranje družbe pomeni tudi staranje delovne sile na trgu dela, kar predstavlja vedno večje izzive tako za podjetja kot za celo družbo. Razmerje med aktivnim in neaktivnim prebivalstvom se hitro spreminja. Zaradi manjšega in predvsem kasnejšega vstopa mladih na trg dela ter zgodnjega prehajanja starejših med neaktivno prebivalstvo prihaja do pomanjkanja delovne sile, kar močno vpliva na celotno gospodarstvo in na blagostanje države. Vedno večje število neaktivnega prebivalstva močno bremeni pokojninski in zdravstveni sistem, zato se z namenom zagotavljanja ravnovesja med ponudbo in povpraševanjem na trgu dela, v procese zaposlovanja aktivno vključuje tudi država z določanjem obveznosti in pravic delodajalcev in delavcev, s pobudami in ukrepi za boljše zaposlitvene možnosti in s finančnimi spodbudami za zaposlovanje ranljivih skupin (Svetlik, Glazer, Kajzer & Trbanc, 2002, str. 264).

Pri analizi starejših brezposelnih v obravnavanem obdobju 2005-2021 v Sloveniji sem prišla do zaključkov, da je skozi celotno obravnavano obdobje med vsemi brezposelnimi največ starejših brezposelnih. Če so bila razmerja med starostnimi skupinami brezposelnih v obdobju 2005-2008 precej podobna, se je to po letu 2009, ko so se pojavile prve posledice svetovne krize, precej spremenilo. Zaradi krize je prihajalo do množičnih odpuščanj, predvsem presežnih delavcev in delavcev podjetij, ki so šla v stečaj. Brezposelnost je naraščala vse do leta 2014. Med vsemi brezposelnimi je bilo veliko starejših, ki so bili pred upokojitvijo. Z možnostjo predčasnega upokojevanja je vlada skušala znižati brezposelnost in to je tudi razlog nižje brezposelnosti v letih, ki so sledila. Ko si je država opomogla po svetovni krizi, je celotna brezposelnost začela upadati, vendar je kljub dobrim razmeram v gospodarstvu in na trgu delovne sile, brezposelnost starejših tudi po letu 2014 še vedno precej naraščala. Razloge sem našla predvsem v zaostrovanju upokojitvenih pogojev in spodbujanju k zadržanju starejših delavcev na trgu delovne sile. Oba razloga sta odgovor države na demografske spremembe in na pomanjkanje delovne sile na trgu dela. Kljub zavedanju delodajalcev o pomanjkanju delovne sile zaradi stereotipnega razmišljanja starejši brezposelni v večini ostajajo brezposelni, saj delodajalce odvrčata predvsem starost in nizka stopnja izobrazba. Zaradi vedno bolj skrb vzbujajočega položaja brezposelnih, še posebej starejših brezposelnih, je Vlada Republike Slovenije na pobudo EU sprejela niz projektov, pobud in ukrepov za

zmanjšanje brezposelnosti starejših in za njihovo ponovno vključitev na trg dela. Med najpomembnejšimi so programi APZ, ki jih izvaja ZRSZ v sodelovanju z zunanjimi partnerji in program Celovita podpora podjetjem za aktivno staranje delovne sile, katerega programi se izvajajo v posameznih podjetjih. Glede na delež zaposlitev po zaključenih programih so programi zelo uspešni, problem pa se kaže v prenizki udeležbi starejših brezposelnih.

Zanimala me je primerjava z EU, ki je problem staranja populacije prepoznala že zelo kmalu in se zaveda pomena večgeneracijskega delovnega okolja, kakšne prednosti prinaša tako za ljudi kot za gospodarstvo. Kot odziv na to, je EU v preteklosti že sprejela vrsto dokumentov, ki pokrivajo področje staranja prebivalstva in večgeneracijskega delovnega okolja. Najpomembnejši med njimi so Evropa 2020, Evropska strategija zaposlovanja, Evropski steber socialnih pravic in Evropski socialni sklad. EU s temi dokumenti spodbuja države članice naj sledijo zgledu (Evropska komisija, brez datuma).

Nemčijo, ki je že od nekdaj primer dobre prakse in se Slovenci radi zgledujemo po njej, sem izbrala kot primer države, ki se je uspešno spopadla z zelo visoko brezposelnostjo. Povojna združitev Nemčije je namreč močno poglobila problem brezposelnosti v državi. Kot odziv na pereč problem so predstavili načrt Agenda 2010, ki naj bi pripomogel k znižanju brezposelnosti in povečanju gospodarske rasti. Del Agende 2010 so bile tudi Hartzove reforme, ki so jih v obdobju 2003-2005 postopoma izvajali in se z njimi usmerjali v reorganizacijo obstoječih služb za zaposlovanje, v znižanje in časovno omejitvev nadomestil za brezposelnost in v spodbujanje prožnejših oblik zaposlovanja (Schneider & Rinne, 2019). Reforme so močno izboljšale delovanje trga dela, predvsem položaj starejših delavcev, saj se je na trg dela vrnilo več kot 70 % starejših delavcev. Nemčija danes beleži eno najnižjih stopenj brezposelnosti v EU in je zato primer dobre države.

V Sloveniji je še vedno najpogostejša oblika zaposlitve zaposlitev za nedoločen čas, ki pa zaradi starostnih stereotipov zaposlovanja starejših delavcev predstavlja tveganje za delodajalca, kar je tudi najpogostejši razlog, da starejši brezposelni kljub izobraževanju in dodatnem usposabljanju ostajajo brezposelni, posledično se tudi zgodaj upokojujejo. Nemčija je problem rešila s prožnimi oblikami zaposlitve, kot so zaposlitve za določen čas, delo preko zaposlitvenih agencij in zaposlitev s krajšim delovnim časom. S tem starejšim delavcem omogoča njim prilagojeno zaposlitev, ki zaradi krajšega časa dela ni tako naporna in omogoča ravnovesje med poklicnim in zasebnim življenjem. Starejši delavci so bolj motivirani za delo, zato ostajajo aktivni dalj časa pred upokojitvijo. Poleg prožnih oblik zaposlovanja pa Nemčija uporablja tudi kaznovanje zavrnitve primerne delo, znižali pa so tudi nadomestila za brezposelnost, kar brezposelne dodatno spodbudi k čimprejšnji ponovni zaposlitvi (Rinne & Zimmermann, 2013, str. 702–705; Schneider & Rinne, 2019).

LITERATURA IN VIRI

1. Benda, L., Koster, F. & van der Veen, R. J. (2019, 24. januar). Levelling the playing field? Active labour market policies, educational attainment and unemployment. *International Journal of Sociology and Social Policy*, 39(3/4), 276–295. <https://doi.org/10.1108/IJSSP-08-2018-0138>.
2. Centre for Public Impact Inc. (2019, 2. september). *The Hartz employment reforms in Germany*. Pridobljeno 6. avgusta 2022 iz <https://www.centreforpublicimpact.org/case-study/hartz-employment-reforms-germany>.
3. Eurostat. (2022a, 12. april). *Unemployment rate by sex and age (1992-2020) - annual date*. Pridobljeno 3. avgusta 2022 iz https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/UNE_RT_A_H__custom_3174944/default/bar?lang=en.
4. Eurostat. (2022b, 4. julij). *Inactive population not seeking employment by sex, age and main reasons*. Pridobljeno 5. avgusta 2022 iz http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=lfsa_igar.
5. Eurydice Slovenija. (2017, 15. maj). *Evropska komisija predstavila evropski steber socialnih pravic*. Pridobljeno 8. avgusta 2022 iz <https://www.eurydice.si/novice/zadnje-novice/evropska-komisija-predstavila-evropski-steber-socialnih-pravic-2/>.
6. Evropska komisija. (brez datuma). *Evropska strategija zaposlovanja*. Pridobljeno 6. avgusta 2022 iz <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=101&langId=sl>.
7. Government Office for Development and European Cohesion Policy. (2019, 1. oktober). *Contribution of the European Social Fund to active and healthy ageing*. Pridobljeno 22. julija 2022 iz <https://www.gov.si/en/news/2019-10-01-contribution-of-the-european-social-fund-to-active-and-healthy-ageing/>.
8. Javni štipendijski, razvojni, invalidski in prežिवninski sklad Republike Slovenije. (2022, 31. maj). *Z delavnicami ZAVZETI ASI do več kot 150 glasnikov razvoja starejših zaposlenih*. Pridobljeno 29. julija 2022 iz <https://www.srips-rs.si/sklad/novice/vse-novice/novica-asi/z-delavnicami-zavzeti-asi-do-vec-kot-150-glasnikov-razvoja-starejsih-zaposlenih>.
9. Kavar Vidmar, A. (1993). *Brezposelnost*. Pridobljeno 20. maja 2022 iz <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:doc-PUF46GQV/412c3fe9-0d4a-4bd0-8b85-817827f283f8/PDF>.
10. Kavaš, D., Koman, K., Kump, N., Majcen, B., Sambt, J. & Stropnik, N. (2015, november). *Aktivno in zdravo staranje za aktivno in zdravo starost, Analiza politik*. Pridobljeno 23. julija 2022 iz http://www.staranje.si/files/upload/images/analiza_politik-koncna_verzija.pdf.
11. Kušar, P. (2021, 20. april). *Naglo staranje prebivalstva: Kakšni izzivi nas čakajo v prihodnje?* Pridobljeno 20. maja 2022 iz <https://svetkapitala.delo.si/trendi/svetovno-prebivalstvo-se-naglo-stara-kaksni-izzivi-nas-cakajo-v-prihodnje/>.

12. Macrotrends LLC. (brez datuma). *Germany unemployment rate 1991-2022*. Pridobljeno 6. avgusta 2022 iz <https://www.macrotrends.net/countries/DEU/germany/unemployment-rate#:~:text=Unemployment%20refers%20to%20the%20share,a%200.67%25%20increase%20from%202019>.
13. Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti RS – MDDSZ. (2016, december). *Starejši in trg dela v Sloveniji*. Pridobljeno 17. junija 2022 iz <https://www.utoz.si/wp-content/uploads/2018/05/Starej%C5%A1i-in-trg-dela-v-Sloveniji.pdf>.
14. Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti Republike Slovenije – MDDSZ. (2017, maj). *Letno poročilo o izvajanju ukrepov države na trgu delovne sile 2016*. Pridobljeno 27. julija 2022 iz http://mddsz.arhiv-spletisc.gov.si/si/delovna_podrocja/trg_dela_in_zaposlovanje/zaposlovanje/zutd/letno_porocilo_o_izvajanju_ukrepov_drzave_na_trgu_dela/index.html.
15. Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti Republike Slovenije – MDDSZ. (2018, maj). *Letno poročilo o izvajanju ukrepov države na trgu dela 2017*. Pridobljeno 27. julija 2022 iz http://mddsz.arhiv-spletisc.gov.si/si/delovna_podrocja/trg_dela_in_zaposlovanje/zaposlovanje/zutd/letno_porocilo_o_izvajanju_ukrepov_drzave_na_trgu_dela/index.html.
16. Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti RS – MDDSZ. (2019, julij). *Letno poročilo o izvajanju ukrepov države na trgu delovne sile 2018*. Pridobljeno 28. julija 2022 iz http://mddsz.arhiv-spletisc.gov.si/si/delovna_podrocja/trg_dela_in_zaposlovanje/zaposlovanje/zutd/letno_porocilo_o_izvajanju_ukrepov_drzave_na_trgu_dela/index.html.
17. Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti RS – MDDSZ. (2020, junij). *Letno poročilo o izvajanju ukrepov države na trgu dela za leto 2019*. Pridobljeno 27. julija 2022 iz <https://www.gov.si teme/aktivna-politika-zaposlovanja/>.
18. Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti RS – MDDSZ. (2021, julij). *Letno poročilo o izvajanju ukrepov države na trgu dela za leto 2020*. Pridobljeno 27. julija 2022 iz <https://www.gov.si teme/aktivna-politika-zaposlovanja/>.
19. Nacionalni inštitut za javno zdravje – NIJZ. (brez datuma). *Prebivalstvo se stara, zato potrebujemo ustrezen in pravočasen odziv*. Pridobljeno 14. junija 2022 iz <http://www.staranje.si/aha-si/trg-dela-upokojevanje/prebivalstvo-se-stara-zato-potrebujemo-ustrezen-pravocasen-odziv#read-more>.
20. Organisation for Economic Co-operation and Development – OECD. (2020, 6. december). *Promoting an Age-inclusive Workforce: Living, Learning and Earning longer*. Pridobljeno 6. avgusta 2022 iz <https://doi.org/10.1787/59752153-en>.
21. Petkovšek Štakul, J. (2010, 17. julij). *Starejši zaposleni - izziv ali ovira za podjetje*. Pridobljeno 20. junija 2022 iz <https://www.dnevnik.si/1042374311>.

22. Planko, S., Drev, B. & Duralija, S. (2017, oktober). *Katalog ukrepov za učinkovito upravljanje starejših zaposlenih*. Pridobljeno 27. junija 2022 iz https://www.srips-rs.si/storage/app/media/katalogi/Katalog_ukrepov_za_UUSZ_2020_oktober.pdf.
23. Rinne, U. & Zimmermann, K. (2013, 12. december). Is Germany the North star of labor market policy?. *IMF Economic review*, 61, 702–729.
24. Schneider, H. & Rinne, U. (2019, december). *The labor market in Germany, 2000-2018*. Pridobljeno 6. avgusta 2022 iz <https://wol.iza.org/uploads/articles/516/pdfs/the-labor-market-in-germany.pdf?v=1>.
25. SeniorDela. (brez datuma). *O Senior dela*. Pridobljeno 25. julija 2022 iz <https://seniordela.si/o-seniordela/>.
26. SLONEP.net. (brez datuma). *Družbeni vidik staranja prebivalstva*. Pridobljeno 16. maja 2022 iz <https://www.slonep.net/vodic/oskrbovana-stanovanja/staranje-in-druzba>.
27. Statistični urad Republike Slovenije – SURS. (2021). *O Statističnem uradu*. Pridobljeno 8. junija 2022 iz <https://www.stat.si/statweb/AboutUs/AboutStatOffice>.
28. Statistični urad Republike Slovenije – SURS. (brez datuma a). *Osnovni podatki o rojenih, Slovenija, 1970-2020*. Pridobljeno 14. julija 2022 iz <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/-/05J1002S.px/table/tableViewLayout2/>.
29. Statistični urad Republike Slovenije – SURS. (brez datuma b). *Osnovni podatki o umrlih, Slovenija, 1970-2020*. Pridobljeno 14. julija 2022 iz <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/-/05L1002S.px>.
30. Statistični urad Republike Slovenije – SURS. (brez datuma c). *Prebivalstvena piramida*. Pridobljeno 15. junija 2022 iz <https://www.stat.si/poppiramida/Piramida.asp>.
31. Svetlik, I. (1985). *Brezposelnost in zaposlovanje*. Ljubljana: Delavska enotnost.
32. Svetlik, I., Glazer, J., Kajzer, A. & Trbanc, M. (2002). *Politika zaposlovanja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
33. Tamše, T. & Udovč, U. (2018, marec). *Poročilo analize stanja na trgu dela: zaposlovanje starejših ter upravljanje s starejšimi zaposlenimi v Sloveniji in tujini*. Pridobljeno 2. avgusta 2022 https://rgzc.gzs.si/Portals/rgzc-gzs/Analiza_starej%C5%A1i.pdf.
34. Tomažič, M. & Osvald Zaletelj, T. (2021, maj). *Aktivno in neaktivno prebivalstvo metodološko pojasnilo*. Pridobljeno 20. maja 2022 iz <https://www.stat.si/StatWeb/File/DocSysFile/7788/07-008-MP.pdf>.
35. Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj – UMAR. (2018). *Jesenska napoved gospodarskih gibanj 2018*. Ljubljana: Urad za makroekonomske analize in razvoj.
36. Urad Republike Slovenije za Makroekonomske analize in razvoj – UMAR. (2019). *Jesenska napoved gospodarskih gibanj 2019*. Ljubljana: Urad za makroekonomske analize in razvoj.

37. Vaupotič, V. (2012, 30. junij). *Reforme, ki so spremenile Nemce*. Pridobljeno 6. avgusta 2022 iz <https://www.dnevnik.si/1042538988>.
38. Vončina, B. (2019, september). *Psihološki vidiki brezposelnosti*. Pridobljeno 22. maja 2022 iz <https://www.omra.si/media/1529/zbornik-omra-web.pdf>.
39. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje – ZRSZ. (2014, november). *Strokovna izhodišča za leto 2015*. Pridobljeno 29. julija 2022 iz https://www.ess.gov.si/_files/6551/strokovna_izhodišca_za_leto_2015.pdf.
40. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje – ZRSZ. (2015, julij). *Letno poročilo 2014*. Pridobljeno 29. julija 2022 iz https://www.ess.gov.si/_files/7724/letno_porocilo_2014.pdf.
41. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje – ZRSZ. (2018a, december). *Kolaž dogodkov in aktivnosti 2018*. Pridobljeno 29. julija 2022 iz https://www.ess.gov.si/_files/11877/Kolaz_dogodkov_2018.pdf.
42. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje – ZRSZ. (2018b, november). *Strokovna izhodišča za leto 2019*. Pridobljeno 2. avgusta 2022 iz https://www.ess.gov.si/_files/11834/Strokovna_izhodišca_2019.pdf.
43. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje – ZRSZ. (2019, november). *Strokovna izhodišča za leto 2020*. Pridobljeno 29. julija 2022 iz Zavod RS iz https://www.ess.gov.si/_files/12767/strokovna_izhodišca_2020.pdf.
44. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje – ZRSZ. (2021a, februar). *Letno poročilo 2020*. Pridobljeno 28. julija 2022 iz https://www.ess.gov.si/_files/14265/Letno_porocilo_2020.pdf.
45. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje – ZRSZ. (2021b, november). *Strokovna izhodišča za leto 2022*. Pridobljeno 29. julija 2022 iz https://www.ess.gov.si/_files/14798/strokovna_izhodišca_2022.pdf.
46. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje – ZRSZ. (brez datuma a). *Evidenca brezposelnih*. Pridobljeno 14. junija 2022 iz https://www.ess.gov.si/iskalci_zaposlitve/prijava_brezposelne_osebe/evidenca-brezposelnih.
47. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje – ZRSZ. (brez datuma b). *Evropski socialni sklad*. Pridobljeno 8. avgusta 2022 iz https://www.ess.gov.si/storitve/evropski_socialni_sklad.
48. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje – ZRSZ. (brez datuma c). *Predstavitev Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje*. Pridobljeno 14. junija 2022 iz Zavod RS za zaposlovanje; Predstavitev: https://www.ess.gov.si/o_zrsz/predstavitev.
49. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje – ZRSZ. (brez datuma č). *Registrirana brezposelnost v Sloveniji po starostnih razredih 2005-2022*. Pridobljeno 20. maja 2022 iz https://www.ess.gov.si/trg_dela/trg_dela_v_stevilkah/registrirana_brezposelnost.
50. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje – ZRSZ. (brez datuma d). *Stopnja registrirane brezposelnosti*. Pridobljeno 2. avgusta 2022 iz

https://www.ess.gov.si/trg_dela/trg_dela_v_stevilkah/stopnja_registrirane_brezposelnosti.

51. Zavod Vzajemnost. (brez datuma). *Brezposelnost ima dolgotrajne posledice*. Pridobljeno 1. julija 2022 iz <https://www.vzajemnost.si/clanek/168247/brezposelnost-ima-dolgotrajne-posledice/>.
52. Žalodec, R. & Boštjančič, E. (brez datuma). *Zaposleni po petdesetem-priložnosti in ovire na trgu dela*. Pridobljeno 16. maja 2022 iz <https://www.hrm-revija.si/zaposleni-po-petdesetem-priloznosti-in-ovire-na-trgu-dela>.Eurostat